КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои могаяьй Іилма-тохкама, проектно - конструкторски организацешцеи лакхерча дешара заведенешцеи шин-кхаь шера чухь шоаш хьаеча продукце лоархІамегІарча тайпашта дунен тӀа дикагІа йолча стандартий боарамга кхача аьнна керда социалистически декхараш тӀаийцача московски ткъаьи ленинградски барайттеи объединене, завода, фабрика къахьегамхой коллективай инициатива.

Союзни республикай компартей Центральни Комитеташтеи Министрий Советаштеи, крайкомашта, обкомашта, совнархозашта, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешта могадаьд москвичийи ленинградцийи инициатива хьаллоацилга, хӀара арахецача хӀамаи технологически боарам лакхбар, из дикагІа а тешамегІа а хилийтар, тиш ца луш цо йоаккха хайӀаьхъяр дукхьа къахьегамхошта юкъе яхь йоаржаелга, дӀахора технически прогресс бахьан долаш лоаттабу къовсам болхлочун, мастера, Іилмахочун, инженера, техника, технолога, конструктора, экономиста хӀара деннара гӀулакх хулийтилга.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои белгалдаькхар керда почин мехка ерригача предприятешкеи организацешкеи шерра хьалдоацаргхиларахи дерригача халкъага дӀакхоачийтаргхиларахи шоаш дог тийша хилар а, хӀаьта коммунизма материально - технически база хьаелга сихде цо йиш хулийтаргхилар а.

ШЕРА ПЛАНАШ—ХАНАЛ ХЬАЛХА

СССР ЦСУ ХОАМ

I

ХИМИЧЕСКИ ПРОМЫШЛЕННОСТА болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй дӀайийна хӀамаш лораю химически средстваш, синтетически кӀувнаш, пластически массаш, химически хьоасий, кальцинированни сода, автопокрышкаш хьаяра шера план.

Шера планал совгӀа хьаяьй дӀайийна хӀамаш лораеча химически средствай 12 эзар гаргга тонн, синтетически кӀувнийи пластически массайи 22 эзар тонн, 9 эзар тонн совгӀа химически хьоасий, 56 эзар тонн кальцинированни сода, 400 эзар автопокрышкаш.

ДӀадахача шераца нийсйича дӀайийна хӀамаш лораю химически средстваш дукхагӀа яьхай 35 процент, синтетически кӀувнаши пластически массаши — 21 процент, химически хьоасий — 17 процент, кальцинированни сода —8 процент, автопокрышкаш— 8 процент.

II

ЦЕМЕНТНИ ПРОМЫШЛЕННОСТА болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй шера план.

Планал совгӀа арахийцай 900 эзар тонн цемент. ДӀадахача шераца нийсйича 3,5 миллион тонн дукхагӀа хьаяьй цемент.

III

ХЬУНА ПРОМЫШЛЕННОСТА болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй гӀулакхага йода хьу тӀаоза план; планал совгӀа дӀайихьай йиъ миллион кубически метр совгӀа хьу.

* * *

Текстильщикашцареи трикотажникашцареи шоай производственни бувзамаш тӀа-тӀа дукхагӀа чӀоагӀдеш ба химикаш. Мехка дикна дукхагӀа арахийцад искусственнии синтетическии хьоасий. ТАСС-а корреспондентага СССР халкъа боахама Совета коллеге члено Н. И. Пенькова баьча хоамах, из леархӀамера продукци ишттал дукха яьнихай керда мощносташ болх бе йолаялийтар бахьан долаш.

Химикашкара вйгача промышленноста предприятешка кхаьчад масса чу басар даь тоъал дукха даьрий, профилированни оалаш бола хьваса, хӀаьта иштта эластични капронови тай а, из бахьан долаш шаръяьй кӀадай, трикотажнии пазатеи хӀамай ассортимент.

Укх шера къаьстта сиха лакхлуш хьабенаб синтетически хьоасийи ацетатни даьрийи хьадара боарам.

ТӀа-тӀа дукхагӀа хьадеш латт мехка синтетически кӀувнаши пластически массаши. ТӀа-тӀа дукхагӀа халкъа боахаме кьердаш я уж материалаш. Полиэтиленах хьаю тайп-тайпара хӀамаш, дукхагӀа эшаш дола товараш. 1963 шераца нийсдича 31,5 процент дукхагӀа арахец уж. Продукце кхыдола тайпаш — холодильникаш хьаеча шерра пайда эцаш йола полистирол, мебельни промышленносте чӀоагӀа хоатташ йола карбамидни кӀувнаш, — укх шера кхозза хӀана даьдац аьнна дукхагӀа хьадаьд 1963 шерарчул.

Химически промышленносте кердача шера дукха керда хӀамаш тергъя текстильщикашта, трикотажникашта, мебельщикашта, гӀишлоний индустрена.

Мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химическии промышленноста болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй мехкдаьтта юххьанца чакхдаккхара, дизельни доагор, бензин, фатаген мехкдаьтта битум, хьамчатехнически хӀамай керттера тайпаш, продукце дукха кхыдола тайпаш хьадара шера план.

Дог гӀоздоаккха къахьегама толамаш доахаш чаккхдаькхар-дӀадаха шу крекинг-завода нов. Овсянникова кулгалдеча № 1-2 йолча установка коллективо. Коммунистически къахьегама сийлен цӀи лелаеча цу установка технологаша семилетка ялх шера план 5-ча сентябре кхоачашйир. Валови продукци арахецара дӀадахача шера план 24-ча ноябре кхоачашйир цар.

Соахка сентябрь бетта дейз укх шера чотах къа а хьегаш планах лаьрхӀачул совгӀа арахийца продукци итташ эшелонаш я. ХӀанз установка коллектив укх шера май бетта чотах къахьегаш я.

ВорхӀ шера план массехк бутт хьалха кхоачашъергъя оаха, — йоах установка начальника нов. Овсянникова. Уж декхараш кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьег технологаша Исаков Александра, Левашов Владимира, Морозова Аннас, кхычар.

Сурта тӀа: (аьрдехьара аьттехьа) оператор Исаков Александр, оператора гӀонча Богородицкая Раиса, вокхагӀвола оператор Левашов Владимир, оператора гӀонча Морозова Анна.

Б. Костоева текст.
И. Плиева сурт.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВӀАШАГӀКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГӀалгӀай обкома, Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ШИНАРДИ
5
ЯНВАРЬ
1965 ШУ
№ 2 (4016).

Мах 2 кеп.

СИЙЛЕН НИКЪ ЛАЬЦАБ ДОЯРКА

Пхи шу хьалха балха ера Кандиева Напсат Наурски производственни управлене «Терский» совхозе. Хьайбаш дукха дезаш а доярка хила ловш а яр из. Совхоза дирекце, кхоалагӀча отделене шурий товарни ферме дояркалла болх бе хьожайир из. Бакъда, тӀехьаюсача доярка хинна группа кхаьчар цунга.

Напсат зувш бар фермера доаркаш. Цар шоайла дувцар: «Хьайла, мишта лел кадай, дукхача хана тоъаргбий-те цунна таханар низ?

Цецбувлар доаркаш Напсата хьинарах, массарел а хьалха хьайоагӀар из балха. Мичара, из вӀалла дага а яцар. кӀаьдъеннай ала, кхычарел хьалхагӀа дуллар цо хьайбашта доакъар. цӀенйора уж латта моттиг, герми хьоскар царна. Бакъда балхах бӀубенна яле а доярка говзал, вай ма аллара, сиха хьаӀомала цар цунга.

КӀаьдъенна яле а, цӀелгаши пхьарсаши лазаше а са ца лоӀаш. мелла сиха леле а, доахан дийтте эггара тӀехьа мара ялацар Напсат. Новкъосташта бӀара а хьеже ше тӀехьайисалга доа ца луш ше-шийна чӀоагӀа эгӀазйодар къона доярка.

Фермера къаьнагӀча доярка Бойченко Евдокияс шийна дӀадувццалча ховш яцар Напсат доахан цкъа хьалхеи тӀаккха тӀехьеи детта ца мегилга. Шоаш Іомадаьча хана мара цар шура дерттӀа Іо ца лулга. Сих а ца луш цӀенъяь Іояккха еза шура хӀара Іаттагара, — йоахар къаьнача доярка.

Цхьа дош тувла ца долийташ лалувгӀар Напсата шийна деча хьехарга, из дизза кхоачашдора. Доахан дика а сиха а детта Іомаелар из дукха ха ялалехьа. ХӀаьта ше ферме балха енача шерре а тӀехьаккхийра шийла хьалха йоагӀаш хиннача массехк доаркана. 1962-ча шера дагадехар Напсата дукхагӀа шура йоаккхача доаркана Бойченко Евдокияна тӀехьакхе.

Хала хӀама дар цо кхоачашде лаьрхӀар, хӀана аьлча, цхьаннена ка ца луш хьайоагӀар Евдокия. Бакъда, хала хиларах кхераенна тӀехьашка яргйолаш яцар Напсат. 1963-ча шера цхьатарра декхараш тӀаийцар цои Евдокияси. Коллектив тешаш яр Напсат котъяргхиларах. Кхоачашдир цо декхараш.

1964-ча шера ше лелабеча хӀара Іаттагара 2900 килограмм шура яккха аьнна социалистически декхараш тӀаийцар Напсата. Цо миссел шура яккха лаьрхӀар Е. Бойченка а. ЧӀоагӀа къовсаелар уж шиъ. ВӀаши яхье баьлар фермера кхы доаркаш а.

ХӀара итт ди массаза доал доаркай цӀерашта дукхьала дӀаяздеча хьокхамех хьагора Напсат хьалха йоагӀилга. ШоллагӀа шу дар цӀаккха Іолохе ца йоалаш Напсат хьайоагӀа. ХӀаьта карара кара тела цӀе вымпел цунга юсар массаза а.

Дерригача доаркаша тешшаме декхараш кхоачаш а деш тӀагӀертта къахьегарах юкъера лаьрхӀача хӀара Іаттагара 2500 килограмм гаргга шура яьккхай ферме соахка планах яккха езар 2000 килограмм мара йоацача. 2920 килограмм шура яьккхай хӀара Іаттагара Бойченко Евдокияс. 2650—2700 килограмм шура яккха вӀаштӀехьдаьннад хӀара Іаттагара доаркай Мовсарова Беллай, Гмырина Прасковьяй, Завраева Зинай, кхычар.

Бакъда, эггара дукхагӀа яьккхай шура Кандиева Напсата — хӀара Іаттагара 3440 килограмм. ХӀара Іаттагара 540 килограмм шура совгӀа яьккхай цо тӀаийцача декхарел. Иштта чакхдоакх Напсата ше хьалаьца сийлен гӀулакх.

У. ИБИШЕВ.

Сурта тӀа: Н. Кандиева.
Г. Ляха сурт.

ДИКА ДӀАДОЛАДАЬД КЕРДА ШУ

Беча балхага диллача е керда шу дӀадахача шера декабрь бетте а дӀадоладелар Грозненски района «Ермоловский» совхоза фермашка.

Юххьанца шура дӀаялара пачхьалкхен план кхоачаш ца яр кхерам тӀаболаш во латта гӀулакх ерригa шоай торонаш оарцагӀа а яьха, шура дукхагӀа яккха йолайир хьайбаш леладераша. Планах 2 100 килограмм шура яккха йоагӀача метта 2200 килограмм яьккхар. ХӀаьта совхоза 1-чеи 2-чеи отделеней фермай болхлоша 20 декабрь тӀакхоачаш йистеяьккхар пачхьалкхенга шура йохкара план, 9000 центнер яла езача метта 9010 центнер шура дӀа а луш.

Шура дукхагӀа яккхарца лакхйир цун хьоанал а, 3,7 процент хиннача-ра 4,2—4,3 процентага кхоачаеш. Болх дика барах Грозненски управлене карара кара тела ЦӀе байракх елар совхоза хьайбай боахама болхлошта. Уж толамаш доахаш белгалбаьнна дика болх бир, масала, шийгарча 16 Іаттагара хӀаранегара 2100 килограмм яккха йоагӀача метта 2551 килограмм яьккхар 11 бетта доярка комсомолка Зелимханова Курпатус, Ибрагимова Зайкана — 2473 килограмм, Юсупова Марияс — 2344 килограмм. Царел дукха тӀехьабисац У. Умаева, Х. Бекханова, З. Улбаева, кхыбараш.

Доккхий толамаш дабхар совхоза Іаьсий леладеш болча коммунистически къахьегама ударника комсомолка Сукаева Зулайс, Кадырова Яхас, кхычар. Нормах дийнаькь - бус Іасилга 450 грамм тӀаккхета доагӀа дулх 750—780 грамм тӀаккхетийтар цар. Иштта болх дика бу коммунистически ударника цӀи яккхара къовсам лоаттабеча С. Мантиевас, Р. Закаевас, кхычар.

Шоаш дӀайолаяь темпаш лакхъеш укх кердача шера къахьета уйла ю «Ермоловский» совхоза хьайбай боахама болхлоша.

Я. ЦУЕВ.

ДУНЕН ТӀА БАХАЧА НАЬХА ДУКХАЛ

1000 шера дерригача дунен тӀа ваьхав 275 миллион саг, 1963 шу долалуш 3150 миллион саг хиннав; 11-зза дукхагӀа хиннаб уж. 1962 шера дерригача дунен тӀа ваьв 119 миллион саг, веннав 59,5 миллион саг, цхьан шера 59,5 миллион саг тӀаккхийттав.

Дерригача дунен тӀарча нахах кхоалагӀа дакъа гаргга бараш (32 процент) мара городашка бахац. Европе бахача нахах 50 процент городашка бах, Къилбаседеи Центральни Америкеи — 64, Къулбехьен Америке — 44, Австралеи Океанеи — 72 процент. Азеи Африкеи баха нах дукхагӀа бараш юрташка бах. Укхаза Африке 18 проценти Азе 21 проценти мара бац городашка баха нах.

1967 ШЕРА ЧОТАХ

«Грознефта» объединене чуйоагӀача Центральни ремонтно-механически заводе болх беш ва токарь Багашев Увайс. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цӀи лелаеш ва из. Бурув тохача эша тайп-тайпара механизмаш я цо хьераш. ХӀара смена норма юкъера лаьрхӀача 200 процент кхоачашъю цо. ХӀанз 1967-ча шера чотах къахьегаш ва Увайс. Коммунистически къахьегама школе гӀолла цуп опыт дӀа а эцаш цун методах болх беш 26 болхло ва хӀанз цу заводе. КарагӀдаьнначох кхоачамбаь Іеш вац Увайс.

Иштта дика къахьегаш ва прессовщик-литейщик Григорьянц Юрий. ЦаӀ ах норма кхоачашъю цо цхьан сменах. Ше дика къахьегарал совгӀа ший балха говзал дӀаӀомаяьй цо иттех болхлочоа. Цу гӀулакхо торо хилийтай укх тӀеххьарча диъ шера цу участка коллектива къахьегама овсарле планах лаьрхӀачул 7-зза лакхъе.

Кердадар балха юкъе а кхухьаш дика болх беш ва токарь Вехов Павел. Цо хьинаре дакъа а лоацаш поршневи сердечникаш хьаяра йола автоматически лини болх бе дӀайолаялийтар дӀадахача шера. Цо торо хилийтар участка коллектива къахьегама овсарле 25 процент лакхъе.

С. ЧУХАРЕНКО.

ХЬАЛХА ЛАТТА КОЛЛЕКТИВ

«Старогрознефта» НПУ цхьоалагӀча мехкдаьтта доаккхача промысла коллективо дика къахьегама толам баьккхаб дӀадахача шера. 17-ча декабре семилетка ялхлагӀча шера план кхоачашъяьй, цу хана денз укх шера чотах болх беш дукха мехкдаьтта даьккхад цар. 1963-ча шераца нийсдича дӀадахача шера хьадаьккха мехкдаьтта 16 проценти мехкдаьттаца хьайоагӀа газ 17 проценти дукхагӀа хиннай.

План ханал хьалха кхоачашъярал совгӀа къахьегама овсарле планах лаьрхӀачул совгӀа 14,7 процент лакхъяьй цар. Цхьан мехкдаьтта тоннагеи газагеи дӀадолар лохдар бахьан долаш, пачхьалкхенна 26,3 эзар сом [illegible]ча кхоаьй цу коллективо.

Г. ОСЬМАКОВ,
КПСС Старопромысловски райкома инструктор.

Новкъоста хьокхам телаш

Грозненски химически комбинат болх бе йолаелча денз цига болх беш ва Дегтярев Николай Михайлович. № 16 йолча цехе слесарь ва из.

Ший болх чӀоагӀа безаш вале а, ше доахача къахьегама толамех лаьца дукха дувца тӀера вац Николай.

Слесара ворхӀлагӀа разряд лелаеш ва нов. Дегтярев, хӀаьта цо кхоачашду мастера балхаш а. Комбината болхлошта юкъе хьалхарчарца елар цунна коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цӀи.

Ремонт еча дӀайода ха кӀезигагӀа йоаяра, хьабу болх аттача баккхара дукха творчески къахьег цо. Хьалха дӀаяхача хана хала кхоачашде дезаш дар колоннай люкашта обтяжка елга. Дукха ха ялалехьа из болх а аттача баьккхар цо. Цу гӀулакхо торо хилийтар ремонт еча ха кӀезигагӀа йоае.

Цхьаькха масал доаладергда вай. Дукха хана денз лоархӀамерча кхоачамбоацарех лоархӀаш дар насосий дифузораш чона хилар. Нов. Дегтярева еннача предложенех уж дифузораш хьайир мукх ца луача болатах. Цо вӀаштӀехьдалийтар ремонт ца еш насосашка дукхагӀа болх бейта, паччахьалкхенна дукха ахча кходе.

Дика слесарь хиларал совгӀа, къахьегам дика вӀаштӀехьа боаккхаш вола болхло а ва из. Касткаста шийцарча новкъостащца цо кхоачашберг болаш болх хьалу цунга. Бригада хӀара болхлочоа шийна йоагӀа задани дӀалу цо, цул тӀехьагӀа тӀахьожам лелабу мишта кхоачашбаьб хьожаш, малагӀа кхоачамбоацар балха юкъе нийсдалийтад хьожаш. Иштта болх беш хилча сихагӀа кхоачашлу хьалхашка латта декхараш.

Масала, окислене колоннашта планах 6 деннен буси е езаш хинна ремонт шин деннеи буси йир, хӀаьта нормах насосашта ремонт яь яла езаш яр 48 сахьата, из яь яьлар 32 сахьата.

Общественни балхах а хьинаре дакъа лоацо. Дукха ха я из профсоюза цеховой комитета член вола. Цул совгӀа цеха болхлоша беча рационализаце балха бехктокхаме вар а из ва.

Дукха ха йоацаш ший балха опытах, методех лаьца беседа йир цо болхлошца. ТӀаккха ще болх беча дӀа а бига дӀахьекхар кердача методех мишта болх бе беза. Дошо кулгаш а долаш ва из, — йоах цунах цеха механика П. И. Камышникова. Цун методах слесараш болх бе болабелча денз ремонта дикал лакхъеннай, хӀаьта къахьегама овсарле 10—15 процент лакхъеннай.

В. КУРБАТОВ,
Тха штате воаца корр.

Баку Центрах — бакински 26 комиссара цӀерахча районах хозахета алац «Города юхь». Укхаза цхьаннахьа а ца ийнача тайпара вӀашагӀъийнад Баку хьалха хиннар, хӀанзардар, хургдар. Укхаза лоаллаха дагӀа ЙиӀий гӀала яха къаьнара памятник, хӀанзара нах чубаха цӀенош, фантастически романа оагӀон тӀара Іостическа санна хоза хьалъяь «Жемчужина» яха кафе. Уж цхьана нийсъяларо чӀоагӀа куц доаккх района.

«Города юхь» кхы а къонъяра, хозъяра дукха балхаш даьд 1964-ча шера. Цу гӀулакха дизза дакъа лаьцар района общественносто.

Район тоаяра общественни организацеша даьрий итогаш йир къахьегамхой депутатий районни Совета сессе. ХӀанзалца хиннараш санна сессеш яцар уж. Района хозалах лаьца дола дош дувцар цо, бокъонца ше маярра йолча хозалах. Сессе хозахета биййхабацар художникаш, хьехархой, торговлеи милицеи болхлой, модельераш, промышленни предприятей болхлой.

Шоай лоӀамерча гӀончий — энтузиастий доккхача эскара оагӀув а лувцаш районе дерригa а тӀехдика хилара — улиций юхь, тикашка, транспорте гӀулакх делга тоалара, моттигерча предприятеша кога гӀирс, барзкъаш дикагӀа хилийтара балхаш де йолаеннай райсовет.

Сурта тӀа: бакински 26 комиссара цӀерахча районерча мехкдаьттахой проспект.

Ю. Рахиля сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАДАР ТОХКАШ

Производства балха тӀа хьалха латтачар коммунистически къахьегама цӀи яккхара къовсам дӀаболабаьчул тӀехьагӀа общественни самодеятельноста керда формаш балха юкъекхахьа йолайир. Предприятешка вӀашагӀъехка йолайир общественни конструкторски бюрош.

Общественни конструкторски бюрошка дакъа лоацаш ба инженераш, техникаш, производства новатораш. Цар шоашта хьалхашка оттаду декхараш да балха мукъабаьлча предприятена новкъостала технически прогрессе дукха балхаш дар. Свердловчаний болам хьалхарчарца хьаллаьцар Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо а. Эггара хьалха из хьаллаьцар завода проектно - конструкторски бюро болхлоша.

Керда мероприятеш кийчъяра беррига низ тӀабахийта къахьег конструктораша, технологаша.

Бокъонца йола общественни конструкторски бюро тха заводе вӀашагӀъеллар 1962-ча шера. Цу юкъе вахар проектно - конструкторски бюро 12 болхло, производственни цехий 18 инженери техники.

Цу хана денз хӀанзалца хьа общественни конструкторски бюро членаша хьинаре дакъа а лоацаш реконструкци яьй № 9, 10 йолча установкашта. Цу гӀулакхо торо хилийтай ийслагӀча установка къахьегама овсрале 75 проценти иттлагӀча установка къахьегама овсарле 65 проценти лакхъе, цу завода мощность деннеи бусеи массехк эзар тонн лакхъе. Уж балхаш кхоачашдеча къаьстта дика къахьийгар Н. М. Петренкос, Л. И. Суворова, И. В. Пивоварова, Е. М. Лазаревас, установкай начальникаша О. В. Шапошниковас, И. М. Болотовас, проектно - конструкторски бюро кхыча инженерашеи техникашеи.

Общественни конструкторски бюро членаша дукха балхаш даьд № 6 йолча цеха проектни балхаш кхоачашдеча а. Масала, парафин цӀендечара кхоачамбоацар дӀадаккхара химически из цӀендергдолча блока проект кийчйир. Из кердадар балха юкъедихьачул тӀехьагӀа установка къахьегама овсарле 35 процент лакхъелар. Завода искусственни шаца Іалашо яра гӀулакх чӀоагӀа хала дар, цудухьа бюро членаша проект а оттаяь шана генератор йир.

ХӀанз цу генераторо кийчбу искусственни ша завода хьашташ кхоачашдара кхоачамболлаш ба. Из генератор хьаеча дика къахьийгар нн. № 6 йолча цеха вокхагӀволча механика А. М. Рябова, инженера-технолога Д. С. Исмаилова, инженераш-механикаша А. Балаянца, В. М. Ефремова, кхычар.

Кхоачашдаьча балхашка хьежача укх тӀеххьарча пхе шера общественни конструкторски бюро членаша хьинаре къахьийгад. КарагӀдаьнначох кхоачамбаь Іе йиш яц. Технически болхлой дукхагӀа юкъеоза беза бюро балха. ХӀанзчул тӀехьагӀа технически прогресса дакъе кхоачашде дезаш дукха балхаш да. Завода инженераша, техникаша, балха тӀа хьалха латтараша хьинаре къахьегарга хьежжа толамца кхоачашдергда уж.

Г. КОЖЕВНИКОВ,
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода ОКБ совета председатель.

КУРСКИ КАПРОН ХЬАЙОЛАЛУРГЬЯ

КУРСК, 30 декабрь. (ТАСС корр.). Синтетически хьоасий деча Курски комбината территоре хьалъяь яьннай капронови производства хьалхарча аргӀан объектай комплекс. Белггала аьлча хьалъяьр керда йоккха эггара толашагӀа йола химически предприяти я.

Искусственни климат чуйолча керттерча корпуса чу таръяьй оалха, хьувза, кӀадаш хьаду, геттара чӀоагӀа хьоасеи кордни кӀадаши хьадеча эшача оборудованеца кийчъяь цехаш. Здане арахьарча периметрах километр совгӀа дӀаяьржай салоӀа цӀенош, душевойш, парикмахерская, буфеташ, столовеш чуйола бытовой помещенеш.

Эггара хьалхагӀа болх бе йоласипай химически цех. Цун коллективо капролактамах — керттерча бедалах — хӀанзле а баьккхаб башха-дика капронови кӀув, болх бе йолаялийтай оалхеи хьувзеи цехаш. Хьайолалургьа курски капрон.

А. СИВОВАЛОВ,

1965-ча ШЕРАРЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА БЮДЖЕТА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совето соцам бу:

Статья 1. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето тIаена Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика 1965-ча шерарча Паччахьалкхен бюджет доходаштей расходаштей 72999 эзар сом а долаш чIоагIъе.

Статья 2. 1965-ча шерарча Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджетера паччахьалкхени кооперативни предприятешкарей организацешкарей хьатIайоагIа доходаш — оборота тIара налог, пайдаш тIара ю отчисленеш, подоходни налог, социалистически боахамгара йоагIа кхыйола доходаш — ерригаш а дIалаьрхIача 62 405 эзар сом оттае.

Статья 3. 1965-ча шерарча Нохч-ГIалгIай АССР-а паччахьалкхен бюджете халкъа боахама финансировани ярга — промышленность, юрта боахам, наькъий боахам, чуIеча цIенойн коммунальни боахам, бувзам, халкъа боахама кхыдола доакъош дIахо дегIадоаладарга — дIадохийтар дерригах а лаьрхIача 14255 эзар сом оттаде.

Статья 4. 1965-ча шерарча Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджете социально-культурни гIулакхашта — массане юкъарча школашта, къаьсттача юкъерча дешара заведенешта, Iилма-тохкама учрежденешта, библиотекашта, клубашта, театрашта, кепа йоазонна, просвещенеи культуран кхыча гIулакхашта; больницашта, берий яслешта, санаторешта, уназцIено лораярей физически культуран кхыча учрежденешта; пенсешта пособешта — хьожаду дерригах ахча 56 176 эзар сом оттаде.

Статья 5. 1965-ча шерарча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджете паччахьалкхен кулгалду органаш лелаяра хьожаду ахча 2203 эзар сом оттаде.

Статья 6. 1965-ча шерара Нохч-ГIалгIай АССР-а Республикански бюджет доходаштей расходаштей 33 486 эзар сом долаш а 1966-ча шера 1 январь тIаккхоачаш оборотни кассе карара ахча 1070 эзар сом долаш а чIоагIде.

Статья 7. 1965-ча шерара районийн городийн бюджеташ доходаштей расходаштей дерригах ахча 48 818 эзар сом долаш а 1966-ча шера 1 январь тIаккхоачаш цу бюджетий оборотни кассови карара ахча дерригах а дIалаьрхIача 1930 эзар сом долаш а оттаде, цу даькъе:

Ведана	1637	84
Грозненски	2759	141
Наьсарен	2459	128
Наурски	3689	137
Ножай-Юрта	3215	115
Советски	1040	53
Сунженски	2563	131
Урус-Мартана	3772	192
Шаьла	3551	180
Шелковской	2184	111
Ерригача районашка гIолла	24869	1272
г. Грозный	20100	462
г. Гудермес	2023	103
г. Малгобек	1826	93
Ерригача городашка гIолла	23949	658
Дерригах а:	48818	1930

Статья 8. 1965-ча шера районийн городийн бюджеташка ю отчисленеш укх боараме чIоагIъе:

а) колхозашкара йоаккхача подоходни налога тIара, бахача нахагара йоаккхача налога тIара, оборотах йоаккхача налога тIара:

Ведана	100	100	100
Грозненски	100	100	100
Наьсарен	100	100	100
Наурски	60	100	86,3
Ножай-Юрта	100	100	100
Советски	100	100	100
Сунженски	30	100	54,0
Урус-Мартана	—	100	100
Шаьла	100	100	100
Шелковской	30	100	22,5
г. Грозный	—	25	15,5
г. Гудермес	—	100	39,8
г. Малгобек	100	100	92,4

б) кооперативни предприятешкарей хозорганизацешкарей, общественни организацешкара йоахача подоходни налогах, юртбоахама налогах, хьун доходах, дезал боацачеи, цхьаьчен, кIезига дезал болчен СССР-а гражданашкара йоаккхача налогах хьатIадоагIача ахчаш тIара 100 процент боараме;

в) 1965-ча шерарча ахчан-хIамай лотереях хьатIадоагIача ахчашцара 25 процента боараме;

г) паччахьалкхен страхованех, колхозаша, кооперативни общественни организацеша хьачутелача ахчаш тIара 10 процента боарамеи бахача наха хьателача ахчаш тIара (вахара дуккхача ханна страховане яр доацаш) 50 процента боарамеи 1965-ча шерарча Нохч-ГIалгIай АССР-а Республикански бюджета ахчашцара 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабара Паччахьалкхен плано лаьрхIача гIулакхашта финансировани елга Iалашдара районий бюджеташта дерригах а дIалаьрхIача 9.305 эзар сом датаци дала, цу даькъе:

Ведана район	1129
Грозненски район	409
Наьсарен район	1305
Ножай-Юрта район	1608
Советски район	718
Урус-Мартана район	2154
Шаьла район	1982

Статья 9. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета тIадуллалда 1965-ча шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджетах лаьца яьча, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Бюджетни комиссе заключене тIарча а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета заседане депутаташа еннача а предложенешкеи замечанешкеи хьожилга а царех йоаггIаш йола решенеш тIаэцилга а, хIаьта иштта 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совето чIоагIъяьча халкъа боахам дегIабара планага хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР-а районийн городийн бюджеташтеи Нохч-ГIалгIай АССР-а министерствайн управленейн финансови планаштеи юкъе поправкаш елга а.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 ш. 25 декабрь.

1965-ча ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совето соцам бу:

Статья 1. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето тIаена 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара Паччахьалкхен план могае.

Статья 2. 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара Паччахьалкхен плана укх тайпара керттера хьоккхамаш чIоагIде:

промышленноста ерригa продукци	3,3
промышленностера къахьегама овсарле	2,1
наха цIагIа эша гIулакхаш дар	38,5
цу даькъе:	
городашка	18,1
юрташка	146,0
паччахьалкхен капитальни вложенеш	37,0
паччахьалкхени кооперативни торговле розничн товарооборот (общественни кхача кийчбара предприятей оборот а юкъе йолаш)	8,0

Статья 3. 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара Паччахьалкхен планах лаьца еннача, Лаккхехьарча Совета Бюджетни комиссе заключене тIа дIаязъяьча, хIаьта иштта Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета сессе депутаташа еннача а предложенешкеи замечанешкеи хьожилга а царех йоаггIаш йола решенеш тIаэцилга а Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета тIадилла.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 ш. 25 декабрь.

КХОЗЛАГIА ГУЛЪЯЬЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЙИЪЛАГIЧА СЕССЕ ТIАЙИЦА ЗАКОНАШИ СОЦАМАШИ КЕПА ТЕХА АРАДАХАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай АССР-а Конституце (Керттерча Закона) 24 статьяга хьежжа эрсий, нохчий, гIалгIай меттала кепа теха арадоахалда кхоалагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета йиъслагIча сессе тIайийца Законаши Соцамаши:

1. 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабара Паччахьалкхен плана хьакъехьара закон.

2. 1965-ча шера Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара закон.

3. 1963-ча шерара Нохч-ГIалгIай АССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьара соцам.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 ш. 26 декабрь.

1963-ча ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА ОТЧЕТ ЧIОАГIЪЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совето соцам бу:

1963-ча шерара Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен бюджет доходашта 65 869 эзар соми расходашта 64 347 эзар соми а йолаш, доходаш расходел 1522 эзар сом дукхагIа а йолаш кхоачашъярах йола отчет чIоагIъе.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 ш. 26 декабрь.

Москва. Соний экстракт кийчъелга кулгашца бе безаш а Iалаьмате хала а болх ба.

Кхачан промышленноста Московски технологически институтa доцента, технически Iилмай кандидата Семен Миронович Гребенюка вIаштIехьъяьккха сомехи комарехи хадданза экстракт йоаккхаргйола конструкци. Цу установка дикка тоаду экстракт хьаелга, зехьа йовш яр кIезигъю, къахьегама овсарле 2—3-зза лакхъю.

Из тайпа установка хIанзлехьа а кийчъяь болх беш я Старорусски сокоэкстрактни заводе.

Сурта тIа: С. М. Гребенюк экстрактаца екъа хIамаш меллий хьожаш ва.

С. Преображенске сурт, ТАСС фотохроника.

ТЕМПАШ ЛОХ ЦА ЕШ

Дерригача советски халкъаца лакха хьоккхамаш даьхад семилетка ялхлагIча шера план кхоачашъеча «Октябрьнефта» НПУ мехкдаьттахоша.

Мехкдаьттеи гази яккхара шера план кхойтта ди хьалха кхоачашъяьй, планал совгIа итташ эзараш тонн доагор даьккхад. Цунга хьежжа технико-экономически лакха хьоккхамаш даьхад. Мехкдаьтта даккхара къахьегама овсарле 5,6 процент лакхъеннай. Мехкдаьтта цхьана тоннагеи гази яккхарга дIадодар 4,6 процент лохденнад. Из бахьан долаш 130,6 эзар сом ахча кходаьд паччахьалкхенна.

Бурув тохара сухал планах лаьрхIачул совгIа 17,2 процент лакхъеннай. Бетта цхьан станокаца бурув тохара план 398 метр йолча 408 метр бурув тоха вIаштIехьдаьлар «Октябрьнефта» бурув деттарий. ХIаьта метр бурув тохарга дIадодар 5,6 процент лохдаьд.

Семилетка шерашка тохкамбаь «Октябрьнефта» НПУ мехкдаьттахоша гучаьяьккхай «Гойт-Корт» яха дукха мехкдаьтта доала моттиг.

Октябрьски района мехкдаьттахошта юкъе дика къахьегама толамаш а даьха йовзаш я мастераш Анатолий Лаврентьевича Ананьевеи Ивана Алексеевича Лукьяновеи кулгалду мехкдаьттеи гази йоаккха коммунистически къахьегама цIи лелаеча бригадай коллективаш. 1964-ча шера план 15-ча декабре кхоачашъяьй планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта даьккхад, пхийтта ди совгIа ха я цу коллективаша укх шера чотах болх бу. Иштта дика къахьегама толамаш даьхад мастера В. Н. Черскова кулгалдеча бурув деттача бригада коллективо. Семилетка ялхлагIча шера план 180 процент кхоачашъяьй. 1800 метр планал совгIа бурув техад ю.

Мехкдаьтта доаккхачеи бурув тохачеи, техникеи технологии кергда йоаккхача дика дакъа лаьцад промысла рационализатораша. Духхьал дIадахача цхьан шера 300 совгIа рационализаторски предложени балха юкъе а йоалаяь, цар паччахьалкхенна 155 эзар сом ахча кходаьд.

«Октябрьнефта» мехкдаьттахошта хьалхашка доккхий дехкараш латт семилетка ворхIлагIча шера а. Гойт-Кертерчеи къаьнача майдашкареи мелови тIоанашкареи дукхагIа мехкдаьтта даккха декхар хьалхашка оттадаьд цар. Мелови тIоанашка хIанзле бурув тохаш я №№ 206, 207, 177 йола кхоъ скважина. Шеко яц цар шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеш, семилетка йистейоалача хана мелови мехкдаьтта дукха лургхилар.

Теша мегаргда Октябрьски района мехкдаьттахоша семилетка ворхIлагIча шера план кхоачашъяра темпаш лох ца йолийташ, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдергхиларах.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
«Октябрьнефта» НПУ производственно-товарни отдела начальник.

КХЫ А ДИКАГIА ХИЛА ЙИШ ЙОЛАШ ДАР ТОЛАМАШ

Парте Программо хьалхашка оттадаьча декхарех керттердар коммунизма материально-технически база хьаелга да. Из декхар кхоачашдара тIаберзабаь хила беза промышленни предприятей берригa болх. Горск яхача поселка предприятей боахамий гIулакхаш тоадара доккхий балхаш даьд «Горскнефта» НПУ коммунисташа. ДIадахьча шера валови продукци арахецара план ханал хьалха кхоачашъяр да цу балхах хьахиннар. ДукхагIа хулаш латт шозза гаргга алсамдаьнна мехкдаьттеи гази, лакхделар кхыдола технико-экономически хьоккхамаш а. Къахьегама овсарлен план 103,8 процент кхоачашъяьй, 8,2 процент лохдаьд продукцега дIадодар. Мехкдаьттеи гази яккхарга дIадодар лохдара чотах 188 эзар сом кходаьд.

ДIадахача шера паччахьалкхен планах йола заданеш кхоачашъеча къахьегама толамаш дахарах парте городской комитетеи горисполкомеи карара кара тела ЦIе байраках еннай «Горскнефта» нефтепромыслови управленена. Уж толамаш кхы дикагIа хургдар нагахьа санна «Горскнефта» НПУ организацей парткомаша производствай резерваш гучаяхара дикагIа йоакхо яь яларе. Бакъда, НПУ вIашагI а елла болх беш-м я 15 саг чувоагIаш йола экономически анализа бюро.

Цхьабакъда, лоархIамера кхоачам боацараш-м да экономически бюро анализа балха тIа. Экономически анализа бюро 15 членах бокъонца низ тIабахийта къахьегаш НПУ планови отдела начальник нов. Дадашеви керттера геолог нов. Заикини, иштта цхьабола нахи юкъе бола творчески группа мара яц. ХIара члено низ тIабахийтта творчески къахьегаргдолаш тоаданза баргбац экономически анализа бюро болх. Цу бюро балха цахаддаш тIахьожам лоаттабе беза «Горскнефта» парткомо. Цу общественни организацей балха дешаш каст-каста дувца деза, цига болх беш болча коммунисташа шоай болх тоабергбола гIулакхаш вIаштIехьдаха деза. Цу тайпара дIадоладаьча гIулакхаша дикагIа пайда байт экономически анализа общественни бюрога. Партийни профсоюзни организацей кулгалхоша. «Горскнефта» НПУ ерригача цехашка а вIашагIйохка еза уж тайпа экономически анализа бюрош. ЛертIа лархIа мегаргдолаш дац транспортни цех, кхыяраш санна йолча цехашка экономически анализа бюрош ца хилар. ХIаьта кхоачамбоацараш гIонна йолча цехашка дукхагIа а да-кха.

МагIалбика предприятешка шерра дIайоаржае мегаргйолаш я болх беш йоацача къаьнача скважинашкара колонаш теда а тедаш хьалъяхара «Горскнефта» НПУ чакхйоаха мероприятеш. ДIахо балха мегаргйолаш йола 40 эзар метр турбаш иштта хьалъяьхай «Горскнефта» НПУ. ХIаьта, метрах 12 сом мах болаш хинна уж турбаш хIанз 2 сомага кхоачаьяй цу гIулакхо. Иштта анализ йир НПУ мел болхлой ба хьожаш а. ХIаьта производствана зе а доацаш 28 саг резерве хьакъоаставарах шера 27 эзар сом кходе вIаштIехьдалийтад цу гIулакхо. Дика вIаштIехьдаьхад укхаза рационализаторски изобретательни балхаш а. Цу балха кхоачамбоацар да «Горскнефта» НПУ берригача къахьегамхошта юкъе из гIулакх шерра дIа ца даржар. Укхаза болх беча нахах рационализаторски балха юкъе дакъа лоацаш бац, 14 процент мара.

Дика балхаш даьд прогрессивни технологи, къахьегама дикагIйола опыти, методаши производствана юкъехьхьара. Масала, мехкдаьтта доаккхача тIоанашта юкъе хий, газ, фо дIачудахийтара искусственни процесс яхьара чотах 1570 эзар сом кходаьд.

«Горскнефта» НПУ эсала вIаштIехьдаьккхад организационно-технически мероприятей план кхоачашъяра гIулакх. Планах чакхъяккха езача 26 мероприятех 15 мара балха юкъейихьаяц 1964-ча шера. Планах оттаяь йола цхьаккха мероприяти кхоачашъяьяц гIонна йолча цехашка, укхазарча механизаци янза долча балхашта йоккха моттиг дIалоацаше а. Хетаргахьа «Горскнефта» коммунисташа уйла янза яргйоацаш да 1965 шера уж кхоачамбоацараш дIадоахалгеи ерригa резерваш хьагуча а яьха производствана юкъехьоллгеи.

Нагахьа санна партийни организаце кулгалца «Горскнефта» НПУ мехкдаьттахоша шоай балха тIа дика толамаш даьхадале, цу тайпара толам баьккхаб ала йиш яц IаьлийЮртарча кIоарга бурув деттача контора коллективо. Масала, бурув тохара дIадахача шера план кхоачашъяьяц. ХIаьта 1963-ча шера цу ханаца нийсдича бурув тохара план 119 процент кхоачашъяьй цо. Цул совгIа, бурув тохара сухала план а 62 процент мара кхоачашъяц. Геттара лоха да кхыдола технико-экономически хьоккхамаш. Бурув тохарга дIадодар 153,5 процент, къахьегама овсарле 74,1 процент хилар. Уж бахьан долаш 1964-ча шера 10 бетта 855 эзар сом ахча планал совгIа дIадахийтад бурув деттача конторо. Селла лохара технико-экономически хьоккхамаш скважинашка дукха авареш ярах хьахиннад. Цхьайола авареш геологически хьалаш бахьан долаш хинна яле а дукхагIа яраш-м контора болхлой бехках хиннай уж. Болх хьа ца беш геттара дукха ха дIайохийт укхаза. Календарах юкъерча ханаца лаьрхIача 47 процент совгIа хул цунах. Цкъа-дале, материально-технически къахьегам во вIаштIехьбаккхарах а шозлагIа-дале, производственни къахьегамеи дисциплина лоха хиларах а хьахиннад болх ца беш иштта дукха ха йовра гIулакх. ХIаьта контора кулгалхошеи партийни организацеи во кулгалдарах хьахиннад мара ала йиш а яц уж кхоачамбоацараш.

Контора балха тIа иштта лоха хьоккхамаш доллаше а эсала болх бу технико-экономически совето. Масала, балха планаца кIезига я къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дIадодар лохдара тIаерзаяь йола экономически хьакъехьара мероприятеш, кIоаргга экономически анализ яц контора гIулакхашта.

Къахьегам вIаштIехьбаккхара, коллективана юкъе кхетама болх бара чIоагIа оарцагIйоалаш яц партийни, иштта кхыйола общественни организацеш. Паччахьалкхен планах йола заданеш кхоачашъяра лерттIа къовсам лоаттабац коммунисташа. Уж балха юкъеяхьара дола шийн гIулакхаш тоаде деза технико-экономически совето. ХIара участке вIашагIйолла еза технико-экономически советаца лерттIа бувзам а болаш болх бергболаш йола экономически анализа бюро. ХIанз бурув деттача контора балха тIара лоархIамегIара резерв я шозлагIа пайда эцаргболаш утяжелитела регенераци яр.

ХIанз 46 процент хулаш йола болх ца беш йоаккха ха бокъонца дIаяккхара данза даргдоацаш да къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхар, хIаьта предприятеш материально-технически Iалашъяра гIулакх доагIача тайпара тоаде деза «Горскнефта» объединене а.

И. СУРХОЕВ.
КПСС МагIалбика горкома промышленни отдела инструктор.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» ЯНВАРСКИ НОМЕР

Кепа теха араяьннай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдела «Агитатора блокнота» январски номер (№№ 1—2).

Из хьаеллалу коммунизм хьалъеча керда коталонаш яхара агитаторашта хьалхашка декхараш оттадеш йолча «Семилетка тIеххьарча шера штурм йолае!» яхача редакцин статьяца.

Номер тIара агитатора корайоагIаргья дIадахача шера мехкеи республикан халкъа боахам дегIабарах а 1965 шерарча перспективаех а йола цифраши факташи.

Журнала тIа къахьегама коталонех рапорташ а лу, дIахорча шоай планашта дага а бувл «Горскнефта» промысла заведующи Д. Габаев, Грозненски локомотивни депо машинист К. Цехмейструк, Сунженски партийни комитета секретарь В. Варлашкин.

«Лермонтовский» совхозерча Б. Матвеева кулгалдеча механизированни звенона карагIдаьнначa хIамашта хетаяьй «Сийлахьа къахьегама тохкам» яха очерк, «Саг массаза унахцIена хилийтар духьа» яхача М. Османова очерко дувц нохч-гIалгIай халкъа сийлахьча йоIах, Чаьчан-ойларча участкови больница йоккхагIа йолча медсестрах Домбаева Iусмана Тамарех.

«Ширдаьннараш — дIадаха!» яхача рубрика кIал кепа техай «Мархех доала зулам» яха Т. Ахматхановай статья.

«Хаттарашта жоп лу оаха» яхача рубрика кIал язъяь консультаци я укх темах: «Колхозий механизатораши специалисташи пенсешна Iалашбар».

Агитатора долча новкъостала 1965 шера январе ергйолча беседашта эша темаши литературеи белгалдоаккхаш йола указатель я.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Химех хьаю лоархIаме хIамаш

Коммунизма материально-технически база хьалъяра лоархIаме да химически промышленность сихха дегIайоалаяр. Из декхар кхоачашдара хьинар кхоца деш къахьег советски наха. Хими дегIайоалаяра чIоагIа лоархIаме район я Нохч-ГIалгIайчен республика. Из эгтара хьалха белгалдоал вай республике химе бедал дукха хиларца. Сихха дегIайоагIача химена Iалашо юлургьяц химически продукташ хьаю мехкдаьттаи газеи бедал сихха дегIайоагIаш ца хилча.

ХIанз химически промышленноста боккха лоархIам болаш я дохамолекулярни олефинаш, парафинаш, ароматически углеводородаш, къаьстта бензол. Вай республике дукха я мехкдаьтта химически бедал. Уж углеводородаш дукха я республикерча мехкдаьттаца, Iаламеи мехкдаьттаца хьайоагIачеи газаца. Цу бедала дарда тIа дегIаух республика химически промышленность.

Укх тIеххьарча итт шера Грозненски химически комбинат йоккха химически предприяти а хинна дIаэттай. ХIанз цу комбинате мехкдаьтта газа бедалах хьаю химически продукташ фенол, ацетон, синтетически этилови спирт, полиэтилен, дубителаш.

Грозненски химически комбинате хьадоаккха феноли ацетони прогрессивни технологически методаца доакх. Уж хьаду пропанпропиленови фракцехи кхеран кIора бензолахи, уж продукташ чIоагIа дарегIеи лакха дикал йолаши хул. Фенол чIоагIа боккха мах болаш продукт я. Цох хьаду синтетически хьоасий, пластмасс, кIувнаш, баьцовгIаш дегIаахийтара а пайда эц цох, иштта хьаю красителаш. Растворитель хиларга хьежжа ацетонах а пайда эц дуккхача техника областашка.

Грозненски химически комбинате хьадоаккха синтетически этилови спирт боккха лоархIам болаш продукт я, синтетически каучук хьаеча бедала лаьрхIаш растворитела меттеи дIаухийт из. Массехк шу хьалха этилови спирт хьадоаккхар кхачан бедалах — коартолех, ялатах. Цхьа тонн этилови спирт хьалаккхарга дIайолхаш хинна коартолаш 12 тонн яр, е 4 тонн ялат дар.

Грозненски химически комбинате этилови спирт хьадоаккх этилена газах, цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт шера эзараш тоннаш ялат кходе. ХIанз арахецача этилови спиртага дIадодар 2,5—3-зза лохагIа да кхачан бедалах доаккхача спиртага додаш хинначул. Массехк шу даьлча технически хьашташ кхоачашдара кхачан бедал дIаухийтаргьяц.

Вай мехка эгтара хьалха Грозненски химически комбинате хьадаккха доладаьд лоха давлени йола этилен, цох хьадоаккх полиэтилен. Катализаторий новкъосталца эзараш газа хьисапе йола этилена молекулаш шоайла вIашагIа кхетт, иштта хьахул чIоагIа вещество—полиэтилен. Из продукт чIоагIеи сатташи я. Полиэтиленах хьае йиш я чIоагIа пленкаш, таьш, чIоагIеи сатташи йола турбаш. Кислоташи органически растворителаши хIама дац цох хьаяьча хIамашта, чакхъялийтац Iын гази.

Полиэтилена механически обработка атта юлу. Давлени а еш цунна прессовани йича цох хьае йиш я эшшача кепах йола изделии. Полиэтилен—диэлектрикех дикагIчарех цаI я. Цох хьаю телевидени лакха частотни кабела, радиолокацена, электрон радиотехнически изделешта лаьрхIа йола изоляци. Кабельни промышленносте полиэтиленах пайда эцаш хиларо вIаштIехьдоалийт паччахьалкхенна эзараш тоннаш даша, каучук кхое. Укх гаргтарча хана хIанзчул дикка дукхагIа доаккхаргда вай республике полиэтилен.

ДIахо долхача шерашка кхы а дикагIа дегIайоагIаргья мехкдаьтта химе промышленность. Арахеца йолалургья синтетически каучук, иштта арахецаш хургда синтетически хьаьна кислоташ, царех хьаду сапаш. 1965-ча шера вай мехка йоккхагIчарех хургйола синтетически каучука завод хьалъе йолалургья Гудермесски районе. 1970-ча шера денз цу заводе хьаергья лакха дикал йола каучукаш—изопренови, бутадиенови, бутилкаучук. Бедала лаьрхIа цига уж хьаеча дIаухийтаргья Iаламеи мехкдаьттаца хьаухеи газаш. Бутадиенови каучук шаьрагIеи чIоагIагIеи я натуральни каучукал. Изопренови каучука свойствашт гарга я Iалама каучукачарна. Уж каучукаш арахеца йолаелча чIоагIа хургья машиний шинаш.

Хими дегIайоалаяра чIоагIа лоархIам болаш да синтетически хьаьна кислоташ арахеца доладар. Цо торо хулийтаргья хIамаш юла технически средстваши искусственни сапеи хьаде. Уж веществаш хьаеча бедала метта дIайолх парафинови чIоагIа углеводородаш. Цудухьа Гудермесе хьалъе лерхIаш я синтетически хьаьнача кислотай завод. ХIамаш юла средстваш арахеца йолаелча вIаштIехьдаргда уж хьаеча дIадодаш дола генарий даьттеи кхы даьтташи шера эзараш тоннаш кходе.

Цул совгIа массехказа дукхагIа хургда вай республике хьадоаккха полиэтилен. Хьае йолалургья полиэтиленови турбаш, пленкаш.

1970-ча шера дикка дукхагIа арахецаргья мехкдаьтта химе продукци.

М. ЖАВОРОНКОВ,
инженер-технолог.

АЙЕРГЬЯ КОЛХОЗА ЭКОНОМИКА

Укх тIеххьарча хана, къаьстта а КПСС ЦК октябрьски Пленум хинначул тIехьагIа, боахамий кулгалхоштеи специалисташтеи Iалаьмате нийса бокъо еннай дIадувча лаьттай структура планаш шоаш уваттаергйолаш а, еррига юртбоахама культураш чIоагIгIа хьувкъаеи хьайбашта мел эп доакъараш Iалашдеи йиш хургйолаш а.

Укх тIеххьарча шерашка доакъараш ца тоъаш хьийзад тхо, хIана аьлча доакъарий база ше йолчара кхы шер ца а луш, хьайбаш сов сиха дебарах. Из бахьан долаш хьайбаш, къаьстта а уж чу соцадаь ха чакхйоаллаш, меца хулар. Уж тишлора, цунга хьежжа чIоагIгIа лохлора цар продуктивность, дов долалора доахан, хIаьта юххера а боахама доккха зе а хулаш чакхдоалар шу.

ДIахо йолача хана уж тайпа гIулакхаш ца пийсдалийтар духьа доакъараш дукхагIа дахара тIадахийтар оаха тхоай керттера низаш. Цуица цхьана, лаьтта леладара, агротехника тоаяра, хIара шера хувцаш культураш дIаера, хий дехкара, удобренеш тохара, дикагIа хьувкъаш дола сорташ харжара чотах дукхагIа доаккхаргда оаха дерригa ялат а.

Масала, «безостая-1» яха гурахьа дув кIа укх дIаяхача гурахьа 2135 гектара тIа дIадийра оаха, из дерригa а пропашной культураш тIахиннача лаьтта дийнад. Хиш дехкача лаьттай 244 гектарах хIара гектара тIа шишша центнер суперфосфати цхьацца центнер калийни тухи тессад оаха. Агротехнико маьххара гIулакх а деш, цу участка хIара гектара тIара оаха доаккхаргда 25 центнерал кIезигагIа доацаш ялат. Берригача боахаме юкъера лаьрхIача оаха лерхI хIара гектара тIара 14 центнер ялат даькха, дIадахача шера даьккхар 9,6 центнер мара ца хиннача метте. Ка болча ялатий хьувкъам лоха хилара керттера бахьан да уж культураш массехк шера вIаштта цхьан кхашка дIаенза ца доалаш тхо хилар а гуйран ялаташ дIадера эггара дикагIа йола ханаш оаха карара йовлийтар а.

1965 шера тха севооборота юкъе дIаювш хургьяц лакха хьувкъам луча сортех йола хьажкIаш мара, — масала, дIадахача шера хIара гектара тIара 41,6 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьнна дола «гибрид имеретинский» яхар санна дола сорташ. Уж еррига хьажкIаш фуна лаьрхIа дIаоттаьй. Цул совгIа, уж хьажкIаш Iалаьмате лакха урагIъухаш я, хIаьта уж листо дIайийча (гектара тIа 25—30 килограмм а йолаш) «Имеретинко» кIезигагIа даьлча а 500 центнерал кIезигагIа доацаш моша доакъар дaргда вайна хIара гектара тIара. Силоса лаьрхIа оаха 1520 гектара тIа дIаювргья хьажкIаш.

Укх шера капитальни планировка ергья 550 гектар хулача лаьттанна. Из дерригa а хий дуллаш хургда. Цу лаьттай 300 гектара тIа хьажкIаши вокх юхедиса чу тIа люцернеи дIае лаьрхIад оаха. Ялатийна лаьрхIа оаха еррига а дIаювргьяраш 500 гектар я.

Маьхера белкови доакъар хиларах тарра, севооборота юкъе 300 гектар лоацаргья люцерно, царех 200 гектар хий дуллаш хургья. ХIаьта практикера ховш да, хий дехкача цу люцерно, кхозза мангал хьекхачул тIехьагIа, хIара гектара тIара хийцца 50 центнер дикача аьла яргхилар. Цул совгIа, из культуреи горохи тIахиннача лаьтташка дIадийна кIа геттара дика хул.

Доакъарашка ца тоъаш йолча белокаца кхоачам хилийтар духьа диазза дукхагIа горох дIае лаьрхIад севооборота тIа. 400 гектара тIа дIаювргья из. Цун чотах комбикормашта юкъера горохови хьоар 20 процентага дIакхоачаде йиш хургья боахамга.

Цул совгIа, оаха депад гурахьа ювча горохеи викаи фу- Уж культураш дIайийнай гурахьа дув кIа а ядаь. ТIехдикача аьлал совнагIа 25 центнерага кхаччалца ялат а лу цар хIара гектара тIара. ВIашагIъэдаь горохи кIаи дIадийнад 31 гектара тIа, вIашагIъэдаь викеи кIаи — 105 гектара тIа. Царех хьувкъам дукхагIа бенна йола культура дIахо долхача шерашка дукхагIа кхеергья оаха.

ДIаювча хIамай структура овлангара денз хувцаеннай доакъарий севообороте. 1350 гектара тIа дIабийна гуйран мукх, гуйран кIа дукхагIча даькъе мошача доакъарийна меттел дуадергда доаханна бIаьстан юххье. БIаьстан юхье оаха цига дIаювргья шера цкъа тIайоала баьцаш. Эшаш дола фу кхоачаш хиллал долаш да боахамга. Нагахьа санна хьалхагIа ерригаш а 4 центнер мара ча луш доаца рожь дIаде дезаш тхо хиннадале, суданко вогIа хьийкъача шерашка а 10 центнер лу, хIаьта дика хьийкъача шера — 25 центнер. Цу тIа а, доакъарийна дика хиларга диллача, суданка баьцах хула йол рожа чанал дукхха а дикагIа я. Силос а дика хул цунах.

КIезигагIа лаьрхIача а кердача севооборото тхога йиш хулийтаргья 1965 шера 31150 центнер кIа а доалаш 53586 центнер ялат гулде — иззал дукха ялат цIаккха гулдаьдац колхозо; 21800 тонн силос, 4000 центнер шекара свекла, 4720 тонн аьла кийчъе. ХIаьта укх шера оаха кийчъяь йол Тиркал дехьара енар а тIехьа 2500 тонн мара яцар.

Тха боахама специалисташа, дегIах дика латача тайп-тайпарча доакъаращца общественни хьайбаш дизза Iалашде торо хургйолаш, оттаьча дIадувча лаьттай структуро колхозага йиш хулийтаргья ялаташ дикка хьувкъаде, хьайбай продуктивность лакхъе, еррига юртбоахама продукташ паччахьалкхенга йохкара планаш кхоачашъе.

П. ДЕМЧЕНКО,

Наурски производственни управлене «Россия» яхача колхоза председатель.

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Къахьегамца доккхий хIамаш карагIдувларца республике йовзаш я Ленински районера XXII-ча партсъезда цIерах йола колхоз. 1964 шера ялати хьайбай продукташи яхара даькъе семилетка тIеххьарча шера кхача лаьрхIача доазонга кхаьчар колхоз. Республике эггара хьалха кхоачашйир цу колхозо масса а тайпа юртбоахама продукташ йохкара план.

Ший Iулацарча хIара бIаь жийна тIехьа 115 Iаьхар кхебаьб 1964 шера колхоза дикагIволча жа Iуно Джалалов Джалалас (укх сурта тIара вар). Дика опыт йолча, жена Iунал дечо дош деннад укх шера ший Iулацарча жех цхьаккха а устагIа ца балийта.

Р. Дина сурт.

ТАСС фотохроника.

ХИШ ДЕХКАЧА ЛАЬТТАЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦАР ДУХЬА

Дукхха полеводаш шоай опытага гIолла тийшар лаьтташта хий дехкарах боалача пайдах, шоай участкашка лерттIа хий дийхкар цар. Цо йиш хилийтар царга еррига юртбоахама культураш дикка хьувкъае. Масала. Грозненски производственни управлене «Советская Россия» яхача колхоза кхаш леладеча бригада бригадиро нов. Межидова 68 гектарах хIара гектара тIара 29 центнер йоаккхаш гурахьа був мукх баьккхар. «Красноармейский» совхозерча звеньевойша Хасанов Абос 40 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 67 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар, 85 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 60 центнер Наштаев Шарпулеи 65 центнер Айдамиров Абоси яькхар.

ХIаьта а, Урус-Мартана производственни управлене боахамий— «Красноармейский» яхача. Мичурина цIерахча, «Горец» яхача совхозий кулгалхой хIанз а тешац хиш дехка лаьтташ дошо пхо хиларах, цу кхоачамах пайда эцаш хилча, хIара шера зе хулаш дола шоай боахамаш хьалдоахалургхиларах.

1964 шера «Красноармейский» совхозо хиш дехкача лаьттай 1237 гектарах цкъа хий диллараш 628 гектар мара яцар, вешта аьлча 51 процент кхоачашйир план, совхозо хий ца дуллаш йитар 575 гектар хьажкIаш, 200 гектар шекара свекла, 70 гектар сомий бешамаш, 135 гектар цкъа дIайийча дукххача шерашка тIаювлача баьций, из бахьан долаш кIезига яьлар шекара свекла — хIара гектара тIара 350 центнер яла езача метте, яьннараш яцар 200 центнер гаргга мара. Хьа ца хулаш йисар Iалаьмате дукха хьажкIаш, силос кийчъю доакъар, дукхха маьхера белкови веществаш йоахкаш йола люцерна, йол. Из бахьан долаш кхоачамхиллал доакъар доацаш Iа даккха дезаш хилар доахан.

Кхы тIа хургдолча хьувкъамий а йоакхо еш бац совхоза директор нов. Павловскийи керттера агроном нов. Куюмджиеви.

Укх шера чуэца дезаш хиш дехкача лаьтташка 459 гектара тIа гуйран кIа да, 295 гектар гуйран мукх ба, цхьабакъ… гурахьа дIадийна ялаташ тIадолча цхьаь цхьан гектара тIа хий дилла аьнна даьккха цхьаккха харш дац. Из бахьан долаш гуйран культураш укх шера бIаьстан юхье вегетационни хий ца дуллаш а ца хьувкъаш а йисар кхерам болаш я. Цу лаьташка гурахьа ялаташ дIаделехьа цхьаь цхьан гектара тIа хий дилладац. Лаьттанца тIоадал соцаергйолаш хий дилладац бIаьстан юхье хIамаш дIаюврйолча 400 гектара тIа. Из гIулакх а иштта Iаткъа тарлуш да 1965 шера бIаьстан юхье дIайийнача хIамай хьувкъама.

Хиш дехкача лаьттай 2142 гектар йолаш «Горец» яхаш совхоз я цу управлене. 1964 шера хий диллараш яцар 750 гектара тIара юртбоахама культураш мара, вешта аьлча хий диллара план 35 процент мара кхоачашъяьяц. Из бахьан долаш геттара во хилар дIайийна хIамаш.

Хиш дехкача лаьттаех пайда эцара гIулакх воча хьала тIа да директор нов. Древецкий, керттера агроном нов. Вагапов, гидротехник нов. Эльмурзаев волча Мичурина цIерахча колхозе а.

Хиш дехкача лаьттаех пайда эцара гIулакх тесса леладеш кулгалхой болаш долча боахамашта хала хургда цу керттерча кхоачамех пайда ца а эцаш шоай финансови гIулакхаш чIоагIде а зе хулачара хьалха а даьнна рентабельни хила а.

И. НИКИТИН,

Грозненски хиш дехкача система управлене вокххагIа вола агроном.

ТРАНСПОРТ ЛЕЛАРА КЕРДА БОКЪОНАШ

Семилетка шерашка массе тайпа автомобильни транспорт дегIаярга хьежжа сиха дегIаихад тIо-наькъаш. Цунга хьежжа лакхъелар городашка, болхлой поселкашка, колхозашка, совхозашка, доккхийча наькъашка машинаш нийса леларяра йола бакъонаш а. Транспорт нийса лелийтара а, вай мехкарча цхьан закона яххача бесса из хилийтара а 1964-ча шера чIоагI а яь наха дIайовзийтай транспорт лелара керда бокъонаш. РСФСР общественни порядок лораяра министра приказаца чIоагIъяьй уж.

Трамвай, машиний водителашца хIанзлехьа дIайолаьй техминимума занятеш. Уж хетаяь я транспорт лелара кердача бокъонашта. Цу бокъонех уж мишта кхийттаб хьеж предприятей, учрежденей кулгалхой.

Мотоколяскай шоферий занятеш хул предприятешка, ДОСААФ кружокашка. МалагIа кердадараш да транспорт лелара бокъонашта юкъе, фу хувцамаш хиннад цига? Транспорт нийса лелийтара хьалха хинна статьяш 123 яр, хIаьта хIанз 175 я уж. Наькъий белгалонаш хьалха 55 хиннача хIанз 66 я. Кердача бокъоний дукхагIа статьяш, хилар керттера бахьан да хIанз приложенеш ца хилар. Приложеней метта керда разделаш я. Царна юкъе я «Машиннаькъашка гIолла машинаш тIехъювлача» «Наькъий белгалонаш», кхыяраш. Кердача бокъонашта юкъера еррига разделаш 16 я. Керда бокъонаш оттайир дукххача коллективашеи нахеи еннача предложенеех, духнеи халкъий рекомендацеш а юкъейихьай.

КПСС горкомий, райкомий идеологически отделий лекторашта, докладчикашта, агитаторашта хьалхашка латта дехкараш да транспорт лелара керда бокъонаш вай городерча, республика районашкарча наха дIайовзийтар. Уж дIайовзийтара дика дакъа даца деза радиос, телевидене, кепа йоазоно. Цу кердача бокъонех лаьца киножурналаш хьокха деза, кхыдараш.

ХIара сиг ховш хила веза, укх шера цхьоалагIча январе денз хьа хIара водитель уж бокъонаш йовзаш кхоачашъеи дехкарийла хилар. Транспорт лелаераши, гIашлойи дехкарийла ба светофорий сигналий бокъонаш кхоачашъе, наькъий белгалонаша яхар де.

Моттигерча къахьегамхой депутатий решенеца мара йиш яц городашка, нах бахача пункташка транспорт лелара доазув оттаде, хIаьта тIо-наькъашка транспорт лелара доазув оттадергда Нохч-ГIалгIай АССР МООП автомобильни инспекцеи наькъий эксплуатационни органашеи цхьана. Из доазув оттадергда наькъий белгалонаш юкъе а кхухьаш, боккъонца йолча правилаша хьахьокхаргда мича гIолла наькъах, улицах тIехвала мегаргва.

Транспорт лелача улицашка, наькъашка бокъонаш телхаераш законах доагIIача бесса бехктокхаме озаргба. ХIанз транспорт лелара керда бокъонаш йовзийта еза наха, хьалхарча аргIана шоферашта а йовзийташ, хIаьта уж бокъонаш йовзийта еза школай, училищай дешархошта. Цул совгIа республике бахача наха а йовзийта езаш я уж. Цунга хьежжа кхерамзле хургья, наькъашка аварешъ хургьяц. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш дехкарийла я цу даькъе новкъостал де. Вай городе аварий ца хилийтара дика йовза еза транспорт лелара керда бокъонаш, царех бизза пайда эца беза.

М. ПЛЮЩ,

КПСС Грозненски горкома инструктор.

36 шу дола Iилмахо — Iилмахой Академе член-корреспондент.

Ионни кристаллашкарча физически процессашта тохкам бара хетадаь да Эстонски ССР Iилмай Академе физикаи астрономеи Института экспериментальни физика сектора Iилмахой коллективо ду балхаш. Сектора керте латт Чеслав Лушик. Эстонски физикий балхах лаьца Советски Союзе а доазол дехьа а дукххача Iилман конференцешка докладаш яьй цо. Чеслав Лушика даьча тохкамех йола статьяш кепайийтай.

Физика областе цо даь балхаш бахьан долаш Iилмай доктор яха Iилман степень еннай цунна, хIаьта дукха ха йоацаш Чеслав Лушик Эстонски ССР Iилмай Академе член-корреспонденталла хержав.

Сурта тIа: экспериментальни физика сектора заведующи Чеслав Лушики (аьттехьарвар) цу сектора эIамагIвола Iилман болхло Iилмай кандидат Март Элангои цхьан лабораторе.

Э. Нормана сурт.

ТАСС фотохроника.

ЛАЗАРЕХ КОАРТОЛАШ ЛОРАЯР

Ткъаьх совгIа тайп-тайпара лазар да коартолашта хулаш. Царех эггара дукхагIа зе деш дараш укх тайпара да: фитофтора (овлаш доххаду лазар), коартолашта доала тайп-тайпара кIомаргаш, гомаш а деш коартолаш йохкаяла йоланлар, вирусни лазараш. Цхьабакъда, уж лазараш ца хилийта йиш йолаш да. Колхозийи совхозийи яхархошта долча новкъостала «Лазарехи зенерча садоахкача хIамаехи коартолащ лораяра йола рекомендацеш» кийчъяьй мехкарча керт-кертерча юртбоахама институтий Iилмахоша. СССР юрта боахама Министерствас могаяь тIайийцай уж. Къаьстта брошюра аль уж рекомендацеш араяьхай «Колос» («КIи ка») — яхача издательствас.

Агротехнически дешар Iомадеш еча занятешка чIоагIгIа пакъаяргйолаш дика пособи я из брошюра. Брошюра тIа тоъам боллаш цIена хьадувц коартолашта хулаш дола лазараш, кхашка йоаххкача хана а хьаяьха дIаоттаяь латтача хана а цу лазарех коартолаш лораяра де деза гIулакхаш.

ЧуйоагIаш йола коартолаш дукхха эшаеш (аханешка а дIакхоачаеш) долча вирусни лазаращца лоаттабеча къовсама хетаяь я брошюра тIара йоккха раздел. Цу тIа а, духхьала вирусий бехка да къулбехьен районашка коартолий фу хадача дIакхаьча хилар. Зенерча садоахкача хIамашеи ца къердаш дукхха тайп-тайпара хIамаш юаши айпаш деши болча коартолий моастагIашеи зенаш дергдоацаш, царна де дезача гIулакхий хьакъехьа а дукхха хьехамаш да рекомендацеш тIа.

Агротехника еррига бокъонаш лелаеш а хилча, зенаш деш йолча хIамаех тешшаме уж лораеш а хилча вай кхашка коартолаш геттара дика хьувкъа йиш йолаш лерхI Iилмахоша — хIара гектара тIара 150—300 центнер коартолий яккха йиш йолаш.

(ТАСС).

Дукхача хана денз шоайла социалистически яхье баьнна къахьег Шелковски производственни управлене «Красный пахарь» яхача колхоза доярна Дроничникова Ефросиньяи «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза доярна Болон Вераси.

ДIадахача шера Дроничниковас хIара нхоабача Iаттагара 3360 килограмм шура яьннхай. ХIаьта Болона хIара Iаттагара хьалхарча ах шера цхьа эзари ах эзари килограмм шура яьнхай. ХIанз шурий ферма заведующи я из.

ХIанз а тIехьа шоай балха опыт вIаши Iомаеш, социалистически яхь лелаеш ба уж.

СУРТА ТIА: Е. Дроничникова (аьрдехьа) В. Болона болх беча ферме «елочка» яхача доахан деттача аппаратага хьожаш ба.

М. Ткаченко сурт.

Ростов-Дона-тIара. Октябрьски революце цIерагIа йола химически завод производственни мощносташ совйоахаш я. 1964 шера укхаза болх бе йолаелар лаки басари ду керда цех. «Редоксайд» яхача пигмента — резинотехнически лакобасарийи промышленносте а искусственни тIоарскаши керамически изделеши хьаеча а чIоагIа эшаш йола бедал хьаеча цехий комплекс болх бе йолаялийтара балхаш деш да.

СУРТА ТIА: редоксайд цехера аьшка купорос (зенгал) дотташ йола механизированни пишк.

В. ТУРБИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

ФЕРМАНА ДОАЛ ДЕШ ВА КОММУНИСТ

Ерригача республике цIи хеза я «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделенера шурий-товарни ферма. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю цо. Ферма коллективо хIара шера тIеххоачашъю паччахьалкхенна шура ялара план а тIаийца социалистически дехкараш а.

Республика тайп-тайпарча боахамашкара хьайбаш леладераш каст-каста хул Аьлти-Юртарча ферма тIа цигарча доаркай опыт йовза баьхка. Дукха дика хIамаш да ферма тIа Iомаде мегаргдолаш. Хьокхаме къахьегаш ба берригa доаркаш. Царех дукххаза яздаьд оаха тхоай газета тIа. Тахан оаха доацца дувцаргда цу ферманa кулгалдеш волча коммунистах Костоев Хаматханах.

...1957 шу. Эггара хьалха цу шера Аьлти-Юртарча ферма тIа вера Хаматхан. Укх тайпара дар хьалхашка этта сурт: бIеха, тиша помещени яр доахан чулатташ хиннар. Доахан дIадехкаш эIанараш яцар, иштта яцар кхыйола оборудовани а. Хотто хьалйиза яр чухье. Берригаш а 128 етт мара бацар ферма тIа. Дийнахьеи буссеи йоаккха шура цхьа-ши фалга мара хилацар. Ерригача совхозе цхьанне а алапар цу ферма болх тоалургба. «МоллагIа саг цига заведующелла балха вохийте а хIама дулургдац цунна», яхаш дувцар массане а. Бакъда, совхоза директо ше цу ферме заведующелла хьожавича, гIоргвац со аланзар Костоев Хаматхана. Ше коммунист хиларах тарра. халонех кхеравалaнзар из. Цунна дика ховра болх тоабе хала хургболга. Бакъда, хьайбай боахаме болх баь йоккха опыт яр Хаматхана. «Аз дерригa а тоадергда», яхаш доккхий дешаш а ца дувцаш, ше балха тIа вахача хьалхарча дийнахьа денз болх вIаштIехьбаккха волавелар из.

Эггара хьалха Х. Костоева теркам тIабахийтар кадраш кийчъяра, къахьегама дисциплина тоаяра. Доаркаш хувцалулга цIендаь дIадаьккхар. «Доаркаш каста хувцалуш хиларал зене хIама дац», йоах Хаматхана. Цул тIехьагIа хьайбаш чудоахка помещени тоае йолайир. Хержар скотникаш. ДукхагIа дола балхаш шоай низашца дора ферма болхлоша. Январь бетта шийлача деношка а тIехь ца социйташ асфальт йилла йолайир помещене чу.

Къаьстта терко йир хьайбаш кхабара рацион вIаштIехьъяккхара. ШоллагIча шера лерттIа Iалашйир доакъарий база. Иштта дIадоладелар сатем боаца деноп. Халонаш дукха нийслора. Цкъаза тIакхоачар фу дергла ца ховш дола деноп а. Бакъда, коммунист тIехьашка валацар. Цо кхетамца вIашагIйоллар коллектив. хIаьта цунпа цхьана толамгара толамга гIа боаккхаш хьалхашкахьа югар ферма.

ТIеххьара а карагIдаьлар котало яккха. 1959 шера ферма коллективо эггара хьалха кхоачашйир шура яккхара паччахьалкхен план. Ферма болхлой доккха Шей дар из. Цар кхетадир болх вIаштIехьбаьккхача толамаш дахa йиш йолга. Шоаех бIубелар цар. Цу хана денз хьайоагIа ферма хIара шера толамаш совдоахаш.

— Тха балхаца сов белгалдаьнна хIама дац, — йоах Хаматхана.

Бакъда, ферма тIа закон хинна дIаэттад укх тайпара гIулакхаш. Геттара чIоагIа терко ю социалистически яхь кхетамца вIаштIехьъяккхара. ХIара шу дIадолалушше а ферма болхлоша шоай собране тIаэц социалистически дехкараш. Уж хул хоадам боялаш а кхоачашде йиш йолаш а. Уж кхоачашдара къовсам дIаболалу хьалхарча деношка денз. ТIайийца дехкараш хIара доаркана, скотникана дика довз. Уж хьалтеха доахк ферма тIа. ХIаранена дIахойт фу де деза кварталах, беттах, кIирах, хIара денна. Iехкараш тайп-тайпара хул Iана замалахь, аьхки. ХIара денна яккха еза шура дукхагIа хул аьхки.

Доккхий социалистически дехкараш тIаэцар цаI да, вешта уж кхоачашдергдола гIулакх вIаштIехьдаккхар ше да. Из болх къаьстта дика лелабу ферма тIа. Социалистически яхьа итогаш ю хIара денна, хIара кIира, хIара бетта, хIара квартала. Хьалтеха доаллаш да хьокхамий доска. ХIара Iуйран цу тIа гу доаркана дIадахача дийнахьа ше баь болх. Цул совгIа, цу тIа хул цу дийнахьа цо даьккха ахча хьагойташ йола цифраш а. Ферма тIа я хьалхареи шоллагIеи моттигаш яьхачарна телаш йола цIе вымпели байракхилги.

Нагахьа санна доярка ший дехкараш дийнахьа кхоачаш ца деш, шура кIезигьяь моттиг нийслойя, саррахьа берригa доаркаш хьагул а бийя дувца оттаду из дош. Хьалох цун бахьанаш, хIаьта уж дIадахара наькъаш белгал а доах. Цул совгIа, хIара итт ди массаза доала контрольни доахан детт.

Геттара дика лелаю ферма тIа учет. Из деррига гIулакх Х. Костоева ше леладу.

Иштта чIоагIа терко ю хьайбаш леладерий материальни безам совбаккхара. ХIара доаркана дика хов планал совгIа яьккхача шурий центнерах ше мел ахча эцаргда, иштта довз цунна хIара Iатта тIехьа хьалкхелеча Iасах эца ахча а. Шура дукхагIа ме йоаккха, Iаьсий дукхагIа хьал ме кхеду дукхагIа ахча эц скотникаша а.

Керттерчарех лерхI ферма тIа доакъар кийчдара гIулакх. ХIара шера шортта кийчду доакъар. Кхетамца вIаштIехьъяьккхай доахан кхабара рацион. Х. Костоева ше дакъа лоац рацион оттаеча. Доакъар вIалла доадергдоацаш вIаштIехьдаьккхад ферма тIа гIулакх. Шура тIатохарга хьежжа дукхагIа тел доаханна доакъар. Эттача ханага хьежжа хувцалу ден распорядок. Ди дIаьхдаларга хьежжа а хувцалу из. Дика лелабу искусственни осеменени яра болх а.

Ерригача республике цIи хеза я цу ферма тIа болх бу доярка Барахоева Лемка. Бакъда, хIанз дукха ба, цун опытах пайда а эцаш, тIайиц социалистически дехкараш кхоачашдеш бола доаркаш. Царех ба доаркаш Чигиева Лида, Сулейманова Жариат, Мальсагова Лемка, Цугоева ШариIат, Торшхоева ЗахIрат, иштта кхы а. Ферма тIа вIашагIъелла я дикагIйолча опыта школа. КIира шозза занятеш хул цига. Доаркаша Iомаду шура дукхагIа яккхара, продукцега дIадодар кIезигдара наькъаш, хьайбай боахамашкара кердалар. Шеча уголоке массаза а хул хьайбай боахамах дола керда литература.

Доккхийча толамашца чакхдаьккхад ферма коллективо семилетка ялхлагIа шу а. Планал совгIа дукхха шура еннай паччахьалкхенна. Кердача шера кхоачашде лерхI доккхий гIулакхаш. 1965 шу йистедоалаш ферме хургба 800 етт. Хьалъеш латт детта доахани Iаьсийи чулаттаргдола 5 помещени. Ферме шерра механизаци ергья. Хьалъеш латт «Карусель» яха доахан детта установка.

Костоев Хаматхана хьинаре дакъа лоац общественни вахара юкъе а. Из ший ферма тIа агитатор ва, хIаьта Аьлти-Юртарча отделене партийни организаце секретарь а ва. Дукха хул цун общественни гIулакхаш. Ферма тIа дешар ца ховш болча доаркашта хьехаш а ва из. Цул совгIа, Наьсарен зооветтехникуме йиълагIча курсе заочно дешаш ва Хаматхан.

Керда шу дIадоладеннад. Кердача хьинарца къахьега болабеннаб ферма болхлой а. Iуйран диъ сахьат далалехьа хьал а гIетта, массаза а санна ферма тIа вода коммунист Костоев Хаматхан. Хьамсарча Даьхен рузкъа совдаккхар — из да цунна дагалаттар цунна тIаберзабу цо коллектива берригa низ.

А. АБУКАРОВ.

Чехословацки Социалистически Республика. Плъзенерча Ленина цIерахчен Доудлевцерча электротехнически заводий коллективаша хьаьйй Чехословаке хьа мел ерел йоккхагIа йола электродвигателаш. ХIара двигатела 6000 киловатт низ ба, хIаьта 280 тонн а хул цунах.

Восточисловацкен металлургически завода, прокатни стана лаьрхIа я из электродвигатель.

Сурта тIа: электромонтер Вейтех Рутичкан техник Павел Боткен электродвигатела коллектор нийсъеш ба.

ЧТА—АПН сурт.

СПОРТ

СТУДЕНТАШ ЯХЬ ДIАХЬОШ БА

Нохч-ГIалгIай пединституте баскетболах ловзаш хьалхара моттиг яккхара яхь дIахьу студенташа. Хьалхара моттиг яккхара къовсам лоаттабеш 8 маIача наьхен 11 кхалнаьхен командаш я. МаIача наьха командашта юкъе дикагIа ловзаш спортивни факультета 3-ча курсера студенташ ба.

ТIехдика ловз института дикагIа бола баскетболисташ В. Мамижев, В. Табулов, «Терек» команда вратарь В. Козлов, кхыбараш а.

Счет 26:27 йолаш чакхдаьлар института 1-ча курсера студенташ кот а боалаш преподавателашца хинна ловзар. Кхалнаьха командашта юкъе цIаккха па эшаш ловзаш я спортивни факультета ши команда.

* * *

Укх деношка Нохч-ГIалгIай пединститута баскетболистийн волейболистийн бе ловзаеча бургаца командай матчеви вIашагIкхетар хилар Махачкалерча пединститута спортсменашца. Хьалхарча дийнахьа хинна баскетболистий ловзар счет 65:57 йолаш, вай студенташ кот а боалаш чакхдаьлар.

Нохч-ГIалгIай пединститута волейболистий маIача наьха команда счет 3:0 йолаш яьшар, хIаьта кхалнаьха команда счет 3:1 йолаш котъяьлар.

ШоллагIча дийнахьа вай баскетболисташ цIаьхка а котбаьлар (58:44). Эггара хьалха Грознера маIача наьха волейбольни команда котъяьлар Дагестанерча хургболча хьехархоел (счет 3:2). Вай пединститута волейболисткаш шозлагIа котбайлар шоашца лейзача волейболисткел (счет 3:0). Яхь йисте йоалаш хиннача вIашагIкхетаре кулгаца ловзача бургацах вай студенташ эшабир (счет 20:14).

Д. КОДЗОЕВ.

КIАЛТОХАРГАХ КЛАССИЧЕСКИ ЛАТАР

ДIадахача кIирандийнахьа дукха нах гулбеннабар Нохч-ГIалгIай педагогически училище. Цига кIалтохаргах классически летар.

Зала чу тессача кIувса тIа баьлар эггара дейга дегI дараш. Мачукаевца лета Ильясов котваьлар.

57 килограмм дегIа дозал дола Кунаеви Лашаеви кIалтохаргах летача Лашаев котваьлар. Цунна елар училища 1964 шера йола чемпиона цIи.

Ах дайга дегI долча Устаева 30 минутан 50 секундан эшавир Банаев, хIаьта дайга дегI дола Эльмурзаев Рашидовл котваьлар, училища чемпиона цIи яьккхар цо.

Ах юкъера дегI долча Тахаева Кошин эшавир хьалхара моттиг а йоаккхаш.

30 борец гуча а воаккхаш чакхъяьлар студентий яхьаш.

* * *

Шерра даьржад вай мехка бургацах ловзилга. ХIанз цунах ловзаш 12 маIача наьхен кхалнаьхен команда я. Цу ловзара квалифицированни судахой хьахиннаб, укх деношка республикански категоре судахочун цIи хургйолаш чIоагIдир спортивни обществайн организацейн союзе. Нов. Гулиевна из цIи эггара хьалха еннай Нохч-ГIалгIайче.

О. НИКОЛАЕВ.

ЮРТАШКА—СЕРДАЛ

Сунженски района «Восход» яхача юртбоахама артела колхозхой цIеношка электрически лампаш лотаеннай. Хьайбай фермашка, механически мастерскешка отташ мотораш болх бе болабаьлитаб электроэнерге. ТIеххьарча хана 16 километр электролини йиллай укх колхозе.

5 электродвигателаш оттаьй Наурски района «Красное знамя» яхача колхозе а, хIаьта Ведана, Ножай-Юрта, кхыйолча районий колхозашка электрически сердало чуйиллай.

1964 шера «Севкавказсельэлектрострой» треста чуйоагIача Нохч-ГIалгIай гIишлой-монтажни управлене республикерча 50 совхозаи колхозаи электрически сердал чуйиллай.

К. ВИННИК.

Вай зама а вай литература а

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ПИСАТЕЛИЙ СЪЕЗДАГА.

Шоай аргIанарча съездага кхоачаш латт Нохч-ГIалгIайчен писателаш. Цига дувцаргда тIеххьарча диъ шера республика литератораша художественни произведенеш кхоллара гIулакха тIехь даьхача толамехи хIаьта долаш долча кхоачамбоацарехи. МалагIа декхараш да вай литертурана хьалхашка латтараш, мишта кхетаду вай писателаша уж декхараш? Уж хаттараш да керттерча даькъе дашха дезараш а жоп лаха дезараш а. Ховш да, литературни произведени, моллагIча жанрах из язъяьле а, хозача дешашца язъяь хиларал совгIа, идейни дика чулоацам болаш а дикача художественни формаца язъяь а хила езилга.

Кицаца оалаш да, дешаш — маIан долаш хила деза, аьле. Из ишта дале, цхьаккха шеко яц литературни произведени хIаьта а вета а маIан долаш хила езилгах. Долче, хIара дувцар, хIара стихотворени, хIара роман е повесть вахарах дола бакъдар къаьгта хьахьокхаши дешаш бараш шийх тешаши хила еза. Советски писатель декхарийла ва тахан цIаккхаца хиннача тайпара вай зама хестаярхо хила, говзача а адамий дегашка дувшача а дешашца сага вахарцара хувцамаш хьахьокха. Цхьаккха дича тахан ла йиш йолаш а мегаргдолаш а дац адамий дог ца тохадолийташ, царна дега чу ца ювшаш йола литература произведенеш схемах язъелга а уж кепа еттилга а.

Вай литература таханарча лоаттамах лаьца аьлча, белгалдаккханза дита йиш яц, дIаяхача съездагара укх съездага кхаччалца йолча юкъа цо лоархIамболлаш коталонаш яьха хилар.

Массанена ховш да, къам довзар, кхыча къамаша цун сий делга а из лоархIилга а цун культурага, литературага гIолла а хулаш долга. Хьанна хац эрсий къама уйлаш, цун камаьршало, денал Пушкина, Толстоя, Тургенева, Лермонтова, Гогола, иштта кхыча сийлахь боккхача эрсий культура викалашка гIолла дерригача дунен халкъашта дайзалга. Шоаш бакъбола эрсий халкъа викалаш хиларах тарра, шоай произведеней турпалий батах цар кхайкадаьд адамашта юкъера вошал, доттагIал, цхьоагIо. Цунах латт цар произведеней низ, уж цIаккха лерг ца хилар.

Аз цунах лаьца язду, вай писателаша, эрсий классически литературах а, шоай халкъа вахар довзарах а пайда а эцаш, шоаш деча йоазонашца нохчий а гIалагIай а халкъий уйлаш, цар лоIам шоай пероца дерригача дуненна хьалхашка дIакхайкадеш хилар бакъдар духьа. Хьан аргда Яндиев Джамалдина стихаш — уж халкъа шIенах йола, дикагIа йола уйлаш яц аьнна? Хьан аргда Мамакаев Мохьмада «Революцен мурд» лхача романа викалаш вай халкъа викалаш бац аьнна? Хьанна хац Зязиков Бахьауддина «Турпала вахарцара ийс ди» яхача повеста турпалий вахарах лаьца писатела яздеш дар хIара къахьегамхочун гIалгIачун вахарца нийсденна а хинна а хIама долга.

Са дуккха а хургдар дувца Арсанов СаIидбейя, Осмиев Хьамзата, Эдилов Хасмохьмада, Боков Ахьмада, Сулаев Мамеда, Кодзоева Тамарий, Музаев Нурдина, Чахкиев СаIида, иштта кхыча вай писателий произведенеех лаьца, бакъда укх лоацача статья тIа из дерригa а дувца торо яц.

Бакъда, хIара дешаш вар вай литература произведенех доккхал де йиш йолаш цхьа хIама да: цхьаккха шеко а йоацаш из боарам боацаш дегIадена хилар, из бера ханара хьал а даьнна, кхийна хилар.

Хозий шоана, адамаш,
Хозий шоана!
ЦIимхардаьле, КорзагIдаьле
гIар ма е.
Лаьтта машар безача хана
Наьна бIарг
ма лешабе,
Совца, ноаноех уйла йий
Хозаш хоза ашараш,
Гуш мерза гIанаш,
ЗIамита бер дижа
Ма уллий...—

язду поэта Яндиев Джамалдина «ТIом хьеберашка» яхача ший стихотворене тIа. Уж даьсса дешаш дац. Дерригача къахьегама адамий уйлаш, цар нигат боарам боацаш довза деза хIара сага дега чу дувшаргдола уж дешаш язде. Из къонахчул долча поэта тIема духьалара кхайкарал да, машарга беш бола кхайкам ба. Цу а, иштта кхы дуккхача а Яндиев Джамалдина стихай низ латт уж адамий дега уйлаш ховш язъяь хиларах. Цудухьа сога майрра оалалу: Поэт Яндиев Джамалдин — нохчий а гIалгIай а поэзен байракх яхьарех цаI ва.

Дуккха а произведенеш я вай литератураца тайп-тайпарча жанрах граждански тIема шерашка вай республике хиннача сийлахьча гIулакхех лаьца язъяь. Вай халкъо цу шерашка хьахьекха турпалал белгалъяккхара гIулакха цу произведенеша шоай моттиг дIалоац. Бакъда, сона хIанз белгалъяккха лов «Турпала вахарцара ийс ди» яха Зязиков Бахьауддина повести, «Революцен мурд» яха Мамакаев Мохьмада романи.

Сона хов шийн повеста турпала, боарам боацаш майра хиннача Нальгиев Мандречун образ кхолла гIерташ Зязиков Бахьауддина мел къахьийгар. Цу тIа кхача гIерташ кхолла йийзар «Республика цIерах» яха повесть, «Олмаза Кхоази» яха очерк, иштта кхы а граждански тIема шерашца ювзаенна хинна произведенеш. Юххера а, цу эрригача произведеней хоадам беш йола произведени хинна дIаттар «Турпала вахарцара ийс ди» яха повесть.

Нальгиев Мандречун цIи республике массанахьа йовзаш я, цунна карагIдаьнна гIулакхаш фаьлг санна дувцаш да. Цудухьа кхы а халагIа дар бакъ йола Мандречун образ кхолла, тIехьа тIаккхувш йолча тIехьено нийса кхетадергдолаш а, царна кхетам лургболаш а цунна карагIдаьнна гIулакхаш хьахьокха. Мичча бесса дале а, хIанз ала йиш йолаш да писатель цу декхарех дика лоархIаваь хилар а, лоархIамболлаш йола произведени цо кхелла хилар а.

Цул аттагIа декхар дацар «Революцен мурд» яхача романа автора Мамакаев Мохьмада хьалхашка латташ хиннар а. Массанена а ховш да граждански тIема шерашка Нохчийче а Грозне а лаьттача гIулакхашца мел лоархIам болаш моттиг дIалоац нохчий халкъа турпалхочо Шерипов Асланбека. Майра тIемахо хинна ца Iеш, воккха политически деятель а хиннав Шерипов.

Атта дацар иштта гIорваьнна волча халкъа турпала образ кхолла а из дIахьокха а. Цудухьа да Мамакаева романа лоархIам кхы а боккхагIа хилар, цудухьа ала йиш я писатела кхеллар дика а эшаш йола а произведени я, аьнна.

Литература заман кизга да яхаш да. Хьинар а хьаькъал а хила деза вай общества вахарца хинна а хулаш латта а хувцамаш хьахьокха. Бакъволча писатела лаха а лох цунна хьахьокха а хов вахарцара керттера дар, по шийн произведенешца гIеттаю адамий дегашкара цIенагIа йола уйлаш. Из хьахул хIара литературни произведени социальни маIан долаш хилча. Иштта йола произведенеш ювцаш хилча цIи яккханза Iе йиш яц дукха ха йоаццаш вайцара ханаза къаьстача талант йолча поэта Муталиев Хьаж-Бийкара. Дуккха а дувца йиш я Муталиева поэтически творчествах лаьца: цо литературе дуккхача шерашка болх баь хилар, лакхача говзалца а идейни чулоацампа а язъяь цун поэтически произведенеш хилар. Цудухьа цун стихаш, поэмаш массаза а вахарца айхха бувзам болаш хулар.

Сага нана — из я Даьхе,
ХIама дац цун дезагI сагал.
Саг ва хозъер лаьттан тIехе,
Саг кхоач лаьттан кер чу,
сигал — яздора поэта

Муталиева ше кхалхале дукха ха йоаццаш хьалха. Муталиева ерригача творчества массаза хьахьокхаш хиннаб адамашцара, Даьхенцара цун бIайха безам, цун цIена уйлаш.

Вай поэзеца шийн тайпара а йоккха а моттиг дIалоац поэтесса Ахматова Раисас. Вай республике а, цул гаьнна арахьа а йовзаши вай толашагIа болча поэташта юкъе латташи я Ахматовай цIи.

Вахар чIоагIделга, адамашта юкъера вошал, доттагIал кхайкаделга, зулама духьал кхайкалга — уж я Ахматовай творчества керттера белгалонаш.

Из деррига вIашкадоаладича, цу массане уйла йича ала йиш я: вай литература нийсача новкъа дегIадоагIаш да, цо шийн декхараш нийса кхетаду, аьнна.

Художественни литература произведеней лоархIам чот йоаццаш боккха ба. Литература декхарийла да тIаккхувш йолча вай тIехьенна коммунистически кхетам бала, кердачунна, вахара пайда луш долчоа шерра адамашта юкъе пропаганда е. МоллагIча формах, моллагIча жанрах из язъяьяле а, литературни произведени вай заман герз хинна дIаотташ хила еза.

Керттерча даькъе нохчий, гIалгIай литература цу декхарех лоархIадеш дале а, ала деза ледара, лоархIам боаца произведенеш тахан а нийслуш хилар. Укх лоацача статья тIа уж ерригаш а яшха хала да, бакъда сона белгалъяккха ловргдар М. Мамакаевеи, Х. Ошаевеи, В. Шепотовеи язъяь «Гибель вендетты» яха повесть. Эшача а, лоархIамерча а темах лаьца язъяь я из повесть. Бакъда, автораашта хайнадац шоаш дувцаш долча пхьа лехара зулама социальни бахьан дашха а из къаьгта хьахьокха а. Вайна ховш да хIанз а пхьенаш лехилга, нах боабеш йола моттигаш нийслулга. Цу тайппара дола хIама дIаяздарах художественни произведени я ала мегаргдац. Нагахь из иштта ала йиш хилча, милице хIара следователах, хIара уполномоченнех писатель хургвар, хIана аьлча, уж декхарийла а ба цар дашха а доашх зулам, из хинна моттиг, хилара бахьан. Цу уголовни хроникал гаьна баьннабац «Гибель вендетты» яхача повеста автораш а. Укхаза дуккха цIераш я, дуккха моттигаш я. Бакъда шийна тIа уйла сопаргйолаш, пхьа лехарах доала зулам кхетадергдолаш цхьаккха хIама дац яздаь.

МалагIа декхараш да тахан писателашта хьалхашка парте уттадьраш, фу де деза вай литература кхы дIахо а дегIадоаладара — цунах лаьца хила деза хургйолча съезде дергдола къамаьл. Вай тешаш да из къамаьл иштта хургхиларах а дIахо йодача хана бе безаш бола никъ съезда балхо белгалбоаккхаргхиларах а.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

«АПН—1964» ЯХА ФОТОВЫСТАВКА

Новости яхача кепа йоазон агентства (АПН) хIара шера фотовыставкаш елга дика традици а хинна Москве журналистски вахара юкъе чIоагIгIа моттиг а лаьца дIаэттад.

ЧIоагIа дика чакхъяьлар 1963 шера выставка. Цига хьокха оттадаь дукха балхаш Советски Союза газеташ тIеи журналаш тIеи, АПН-о гIуланх деча доазол дехьарча советски изданеш тIа, дунен цхьадолча мехкий пресса тIа кепа теха да, хIаьта фотомастерий массехк произведене дунен халкъашта юкъерча фотовыставнашка дипломаши премеши ийцар. Дукха экскурсеши фотоискусстве дукха езараши хиннаб АПН-е.

Кхы а йоккхагIеи чулоацам дикагIа болаши я 1964 шера 16-ча декабре хьайийла фотовыставка «АПН—1964», 60 совгIча автор — АПН-а фотокорреспондентои литературни болхлочои цига тIабенаб 300 болх, цу даькъе дукха бесаш дараш а долаш. ГIорбаьннача мастерашта юкъе выставке дакъа лоацаш ба тIа-тIа дукхагIа наха могаю творчество йолаш бола дукха къона АПН-а фотокорреспонденташ.

АПН-а фотовыставкай эггара белгалагIа йола башхало я уж алхха художественни фотографе выставкаш хинна Iеш ца хилар, 1964-ча шера выставкана лаьрхIа хьахержа балхаш дукхагIа дараш кепа йоазонна лаьрхIа кхоачашдаь да, царех дукха дараш хIанзле кепа техад. Къаьст-къаьста сурташ а санна цига хьокха оттаяь я фоторепортажаш, фотоочеркаш, и. кх. дIа.

Фотовыставка «АПН—1964» хьаеллача бар Iалаьмате дукха хьаьший—журналисташ, фотомастераш, общественни организацей викалаш. ХIанзле а дукха экскурсеш а Москверен кхыча городашкарен фотолюбителаш а хиннаб цига.

Лакхехьа шоана цу Г. Федяшкина «Африка кхоане» а Ю. Абрамочкина, «Монтажник хила хьо, кIант» а яха сурташ.

(АПН).

ДУНЕН МАССЕ МИТИНГЕРА

ТАСС-а доазол дехьарча корреспонденташа хоам бу

ЧЕХОСЛОВАКИ

Чехословаки мукъаяьккха 20 шу дизара — юбилейни шера чу еннача предприятей коллективаша хьалхарча деношке а денз дика айдаьд шоай къахьегама хьинар. Мехка массе миIингера хоамаш ух плановн заданеш толаме кхоачашъяра хьакъехьа. Кердача шера хьалхарча дийнахьа планал совгIа 440 тонн чона, планал совгIча болатен прокатен бIаьш тоннаш лоалаяьй Островерча К. Готвальда цIерахча кунчники комбината металлургаша. Планал совгIа хьаьча йиткъигача листа массехк вагон яхьийтай Малхбоален-Словацки металлургически комбината къахьегамхоша машинаш еча заводашта. Эггара хьалхара кIор тела йолаеннай Къулбехьен Моравера «Дукла» яха керда шахта. Дика болх бу Прагерча, Прирорча Плъзенерча машинашеча предприятеша.

РУМЫНИ

Кердача шера хьалхарча сахьаташке а денз планови заданеш тIеххоачашъяр духьа къовсам болабеннаб Румыне дуккхача предприятешка. Хьалхарча шин дийнахьа планал совгIа 100 тонн болатен 130 тонн чонен лоалаяьй Решицки металлургически комбинате. Фэгэрашски комбината химикаша кердача шера хьалхарча дийнахье а денз планал совгIа арахийцар цхьа тонн гергга фенола. Ужжамо хоамаш кхаьчад мехка дуккхача кхыча предприятешкара а.

КНР

КхозлагIча гулъяьча халкъа викалий Ерригкитайски цхьоалагIча сессе заседане кIирандийнахьа Китайски Халкъа Республика председателалла хержав Лю Шао-ци. Сун Цин-лини Дун Би-уи Китайски Халкъа Республика председатела заместителалла хержаб. Чжу Дэ—ВСНП массазарча комитета председателалла. Председатела Лю Шао-ци еннача рекомендацех Чжоу Энь-лай КНР Пачхаьалкхен Совета премьералла хьожаваьв.

МНР

«1965 шера, хIанзчул хьалхагIа дIанхача шерашка а санна, монгольски халкъо кIаьд ца луш къовсам лоаттабергба машарен социализман гIулакх бахьан долаш», — язду «УНЭН» яхача газето. Газето белгалдоакхх, монгольски халкъо Советски Союзацарен вокх социалистически мехкашцарен вежарашха дола доттагIали массе оагIорахьара бартцхьоагIон гIулакхаши хаддапза чIоагIдар духьа, марксизма-ленинизман пролетарски интернационализман талхаргйоацача ларда тIа социалистически лагера дерригача мехкий а дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болама а цхьоагIон кхотадалари чIоагIдар духьа.

ФИНЛЯНДИ

Финлянди шийн лоIаме хилар шийн цIераца дувзаденна вола Советски паччахьалкхенна лард елла сийлахьвоккха Ленин дуккхаза а хиннав массехк фински городе, цу даькъе Хельсинке а. Цунца дувзаденна фински столица муниципалитето решени яьй Владимир Ильича память йиц ца ялийтара хьакъехьа. Городской канцелярена тIадиллад кийч а яь предложенеш хьачулулга. Хельсинке йовзаш я ше цу городе венача хана революце баьчча соцаш хинна частни квартираш. Цхьан цIен оагIопа мемориальни доска хьалтоха лаьрхIад.

ИСПАНИ

Карабанчак яхача Мадридски набахтарча Испане Компарте ЦК член Сандоваль Мориси поэт Карлос Альварес Круси юкъе а болаш болча бархI тутмакхо 25 декабре шоаш кхайкаяь хинна голодовка юхаяьккхай кIирандийнахьа. Политически гIулакхашта лийца боахкараш дош деннадар «Интернационал» даккхарах уж чукхайса хиннача карцер чура арабоахаргба аьнна.

НИГЕРИЯ

Парламенте хоржамаш хилар бахьан долаш кхоххаденна политически хьал эттад Нигере. Нигере политически партей йоккхагIа йолча шин блоках цхьанне — ВIашагIкхийттача Прогрессивни Сийлахь-йоккхача Союзо (УПГА) — баьча тIахьехамах 8 миллион гаргга болча харжархоша байкот яьй хоржамашта. Цу хьалашка парламентера дукхагIа йола моттигаш кхаьчар политически партей йоккхагIйолча шоллагIча группага — шийн лидерех цаI хIанзара премьер-министр Балева а волаш йолча Нигерийски Къаман Союза. УПГА лидераша хьакхайкадир, чакхдаьннача хоржамий результатий ларда тIа вIашагIъелла моллагIа а правительство шоаш бакъеш ца хилар. УПГА лидерий дош тохкаш йолча полице Iалаьмате чоалханера проблема оттайир мехка конституцега хьежжа керда правительство вIашагIйоллилга Нигерийски Къаман Союза лидера тIадилла делаш волча мехка президента Азикивена хьалхашка. Хьакхайкадаьд цу дешах йола шийн позици радио чу, гIолла ювца дага волаш президент хилар. Цхьаболча кхыча мехкий корреспондентий аьттув баьннаб цу заявлене текст лаха. Цар деча хоамех, Азикиве хьакхайкаде безам болаш хиннзвар, хоржамий результатий ларда тIа правительство вIашагIйоллилга тIа ца дилла ше отставке гIоргхилар. Цхьабакъда, из къамаьл ца деш висав из. БIуша дIалийцадар радиостанци чуйола цIенош. Азикиве резиденце вера генштате начальник позици хувца езилгахи компромисс хилийтар духьа политически партей лидерашца переговораш елгахи из тешавар духьа.

КАМЕРУН

КIирандийнахьа Яунде кхаьчай СССР Ерригсоюзни торгови палата делегаци. Камеруна лакхехьарча гIулакхаш тIарча нахаца делегаце переговораш ергъя шин мехка торговли дIахо шеръяра хьакъехьа.

СИРИ

КIирандийнахьа массехк декрет араьяккхай Сире президентски совето текстильни фабрикаш, шекара заводаш, мехкдаьтта предприятеш, гIишлой материалаш хьаю заводаш чуйоагIача 107 компанена национализаци яра хьакъехьа. Цу декреташка хьежжа цу компаней доалахь хинна хIамаш 90 процент пачхьалкхен доалахьен 10 процент хиннача цар дай доалахьен хургья.

ПАКИСТАН

ХьалххагIе а даьча лоархIамех, Iаьржа кIигаш даларах Карачи 15 саг веннав. Городе бахача наха вакционаци ергйола къаьстта пункташ вIашагIъехкай.

ИНДОНЕЗИ

Шийн вахар чухь хинна йоккха событи белгалйоаккхаш я Индонези укх деннoшка. Мехка бахача наха йоазув-дешар ца ховлга дукха хIама ца эшаш дIадаьккхад 1965 шу долалуш. Из хьакхайкадир президента Сукарнос дуккха нах вIашагIа а кхийтта Джакарте хиннача митинге. 19 шу хьалхагIа, къам шийн лоIаме а долаш дегIаахара наькъа тIа Индонези яьннача хана, йоазув-дешар ца ховш 94 процент хIана бац аьнна бола нах бар мехка. Из баланера тIехьале 350 шера колонизатораша даьча доалагара кхаьчаяр. Шийн лоIам тIа яьннача шерашка дукха школаш, лакхера дешара заведенеш хьайийлай республике. ХIанз эзараш къона индонезийцаш деша багIаш 30 гаргга университети бIаьш колледжаш я мехка.

АРГЕНТИНА

Мехка чухь фепара наькъашка гIолла дIа-юха вахарах боаккха мах 35 процент лакхбе аьнна решени яьй аргентински правительства. Из решени яьй дукха ха йоаццаш электроэнергех пайда эцарах боаккха мах 34 процентн газах пайда эцарах боаккха мах 35 процентн лакхбара тIеххьа. Укх гаргарча хана 50 процент лакхъе лаьрхIад машиннаькъа транспортаца дIа-юха леларах боаккхача маьха тарифаш. Телефонах пайда эцарах боаккха мах а тIатохаргба аьнна хеташ да.

ЛадувгIа

РАДИО: 6.30 — Юртбоахама болхлошта передача (нохчий меттала). 6.45 — музыка. 7.10 — «Грозненский рабочийн», «Комсомольское племян» газетий обзор. 7.20 — Хоамаш. 8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.25 — ХIирий музыка концерт. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 16.05 — Концерт. 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 —«Къонах» яха передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Къилбаседа Кавказа экономически вахар» яха радиогазета. 17.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.50 — «Iалам лорадар» яха беседа (нохчий меттала). 18.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.35 — Нохч-гIалгIай иллеши ашараши.

УКВ. 9.00 — «Иллена йола боккъо» яха музыкальни передача. 9.45 — Полякова пхелагIа симфони. 10.25 — «Доккхий лоамаш» яха берашта йола радиопостановка. 10.48 — «Евсейкаца хинна гIулакх» яха фаьлг. 11.00 — Фортепьянан оркестран лаьрхIа йола Моцарта ткъоалагIа концерт. 11.35 —«Сигнал» яха Гаршина дувцар. 19.00 — Микрофона хьалхашка театр. «Эхь», «Маьлха тIа хаттараш», «Машенька», «Сaг йоагIача дийнахь» яхача спектаклаш тIера доакъош. 19.58 — «Улица Вахтангова 12-а» яха музыкальни передача. 20.27 — «Парикола» яхача Офанбаха опереттай монтаж. 21.43 — «Дерригача вахара» яха музыкальни радиоочерк. 22.00 «Июльски догIа» яха Платонова дувцар. 22.35 — ЧIондаргаи оркестран лаьрхIа дола Фельцмана концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 11.00 — Кердача шера утренник. 12.00 — «Даьхенна гаьна» яха художественни фильм. 18.25—Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.40 — БIаьстенга кийчлуш ба механизатораш. Репортаж (гIалгIай меттала). 18.55 — Сагах еш йола йоакхо. Беседа (нохчий меттала) 19.10 — Пионерски кердадараш (нохчий меттала). 19.20 — Киножурнал. 19.30 — Доахангара дукхагIа маша дакххара. 19.55 — Юртбоахама фильм. 20.15 — Телевизионни кердадараш (эрсий меттала). 20.25 — Бийса даькъал хийла шун, бераш! 20.35 — «ГIулакхаш деш бола нах» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовиккий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 12-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции.

СФ04003. Заказ № 52.